

11

صلاح کمال.

مصور

تالیف ایسلاہ

ایکنچی جز

رشدی مکتبلو او چون درس کتابی

ناشری:

صباح کتبخانہ سی

قزان، اوفان.

II. "Тарих ислам" Дефект. Автор Сагах Камал г. Казань, 1913 г.
на Түркском языке.

«اميد» مطبعهسى قزنده.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷

دولت عباسیه

عباسیه دولتنده ۳۷ کشی خلیفه لك ایتدی. بو حکومت هجرتنك ۱۳۱ نچی یلندن ۶۵۶ نچی یلینه قدر ۵۲۴ یل دوام ایتدی.

ابو العباس عبدالله السفاح.

۱۳۱ — ۱۳۶

ابو مسلم خراسانی اسملی بر آدمنك طرشوی آرقاسنده حکومت امویلر قولندن چغوب عباسیلرغه کوچدی. عباسیلردن ابك ئلك خلیفه بواغان کشی «عبدالله السفاح» در. (*)

بو وقت اسلاملر، امویه خلیفه لرینك کیلوشسز اشلرندن، آلارنك جبر وظلملرندن تمام طویغانلر ایدی. شونلقدن بونلر عباسیه خلیفه لرندن بیک کوب یاخشیلقلر، زور عدالتلر کونه لر ایدی. لکن اسلاملرنك بو امیدلری بوشقه چقدی. عبدالله السفاح خلیفه بولوب آلووی ایله جبر وظلم ایتوده امویه خلیفه لرندن ده آرتدروب یبهردی. ممالکتنك تورلی اورنلارنده حقسز اسلام قانی توگهرگه باشلادی، امویلرنك آل رسولگه بولغان دشمانلقلرن بهانه ایتوب بوتون امویه طرفدارلارن قلچدن کیچردی. امویه خلیفه لرینك قبرلرن آچدروب سویه کارینی یاندردی، کؤلررن هواغه اوچرتدی. قلچدن کیچرلرگان امویه معتبرانینك گه وده لرینی اتلرگه تاشلاتدی. امویه لر طرفندن بناء ایتلگان شامدهغی امویه جامعون، بر نی قدر وقت آط آزباری ایتوب طوندی.

(*) بیک کوب فان توکنیکی اوچون «السفاح» اسمی بیرامشدر.

شامغی امویہ طرفدار لرندن، طوقسان آدم عبدالله السفاحغہ التجاء ایتدیلمر.

عبدالله بونلرنی آچق یوز ایله قبول ایتدی. سراینک آنلرغہ بر مجلس یاصاتدی. قوناقلر شادلا-
نوب آشاب اچوب اولطرغانده ایشکدن قوللرینه باو وقورالمر
طوتقان، رحیمسز جلادلرکروب، بارچهسن بوغوب تاشلادیلمر،
بو بیچاره لرجان بیزوب ئولم ایله تارتشوب عذابلانوب یاتقاند،
شونلر اوستینه، اورنلر جاید-روب، یارانلری ایله عبدالله
کیف صفا قوردی. عبدالله نك حقارتندن یالغز «عمر بن عبد-
العزیز» اسملی خلیفه نك قبر یگنه قوتلیدی. فلچندن ده یالغز بر
«عبدالرحمن» اسملی یکت آفریقاغہ قاچوب جانن قوتقار-
دی. بو آدم آفریقادہ اسمن اوزگه رتوب «جعفر المنصور»
اسمنده دورت سنه قاچوب

مسجد امویہ.

یوردی. آخرنده اندلسگہ باروب چقدی. عبدالله السفاح «انبار» شهرن تعمیر
ایتدروب پایتختنی شونک کوچردی. سوگره اول شهرگہ «هاشمیه» اسمی بیرلیدی.
عبدالله حورتل طوقز آی خلیفه لك ایتکچ، هجرتنك ۱۳۶ نچی یلنک اوتوز ایکی باشنه
«هاشمیه» شهرنده وفات ایتدی.

تنبیه: حکومت امویلر قولندن عباسیلرغہ کوچکچ اندلس قطعہ سنده گی
اسلاملر عباسیلرغہ بیعت ایتمه دیلمر. اوزلرینه استقلال اعلان ایتدیلمر.

ابو جعفر المنصور.

۱۳۶ — ۱۵۸

عبدالله السفاح وفات ایتدی. کچ اورینده المنصور خلیفه بولدی. بو وقت المنصور حج قیلو اوچون مککه گه کیتکان ایدی. خلقنڭ اوزینه بیعت ایتکان مککه بولدی. شوندن صوڭ کوفه گه تابا حرکت ایتدی. لیکن بو وقت فرده شی «عبدالله» تخت دعوا ایتوب اختلال چغارغان ایدی. ممالکت اچنده بوندن باشقه چووالورده بار ایدی. المنصور ایڭ ئلك شول چووالورنی باصدردی. صوڭره بر فرقه عسکر حاضرلاب استانبول ایمپیراتورینه صوغش آچدی.

عبدالله السفاح «هاشمیه» شهرن پایتخت یاساغان ایدی. المنصور ایسه «بغداد» اسملی بر شهر بنا ایتدی رب پایتختنی شونده کوچردی. بغداد شهرنده زور مدرسه لر، مهابت مسجد لر یاساتدی. عربلرنڭ اوزلرندن معلملر یتوشکانگه قدرلی چیت مملکت لردن معلملر چاقرتدی. ممالکت و خلقغه فائده لی بولغان یونانچه کتابلر نی عربچه گه ترجمه ایتدی. خلقنی علم و معرفت ایله تانشدور غه زور اجتهاد کورسه تدی. المنصور، حکومت اداره سی و سیاست جهتندن قاراغانده حکمدار بولور اوچون ایڭ مستحق بر آدم ایدی. آتازنڭ بالاغه نی قدر محبتی بولسه المنصورنڭ ده خلقینه شول قدر محبتی بار ایدی. لیکن المنصور غه عادی (پراسطوی) آدم کوزی ایله قاراغانده غایت خائن وقان توگوچی بر آدم ایدی. قان توگوده عبدالله السفاح دن برده فالشهادی. آپرماسی شول قدر بار، که سفاحنڭ قان توگووی اولانمی و محاکمه ایتلمی اشلنه ایدی. المنصور ایسه بو اشنی اوزاق اولیاب زور محاکمه لردن صوڭ غنه اشلی ایدی.

عباسیه دولتن تاسیس ایتوچی آدم «ابو مسلم خراسانی» بولغان کبی برادری عبداللهنڭ تخت دعواسن و باشقه اختلاللر نی باصدرغان ده «ابو مسلم» ایدی. المنصور ابو مسلمنڭ اوزینه رقیب بولووندن قورقوب آنی اوترتدی. آنڭ شوندی زور خدمتلرن آیاق آستینه صالحی.

امام اعظم حضرتلری بو زماننڭ مشهور عالملرندیر. منصور آنی قاضی بولور غه تکلیف ایتدی. امام اعظم بو اشنی قبول قیلماغاچ آرقاسینه یوز قامچی صوقدرتوب تورمه گه یابدردی، امام اعظم شول تورمه ده وفات ایتدی. عبدالله السفاحنڭ ظلمندن قاچوب قوتولغان «عبدالرحمن» المنصور زماننده

اندلس که باروب چقدی. اندلس مسلمانلری آئی حکمدار اعلان ایندیلر.
اندلس دولت امویه سی شوشی المنصور زماننده باشلانیدی. المنصور غایت
جومارد واقتصادلی بر آدم ایدی. اهالیسینه بیک کوب انعام احسانده بولندی.
خلقنی بایوتورغه اجتهاد ایندی. اوزندن صوڭ خزیندهده بیک کوب مال قالدی.
المنصور ۲۲ یل خلیفه لك ایتوب ۱۵۸ نچی سنه هجر یهده وفات ایندی.

۳

محمد المهدي.

۱۵۸ — ۱۶۹

المنصور دن صوڭ اورنینه اوغلی محمد المهدي خلیفه بولدی. محمد المهدي
غایت جسور، عادل و متدین بر آدم ایدی. خلیفه بولغاچده عفو عمومی اعلان
ایتوب حبسه گی آدملرنی آزاد ایندی. عفو عمومی گه یالغز، اورلاب و کشی
اولتروب کرگان آدملرگنه ئله کمه دیلر. زماننده مملکت طنچ اوتوب یالغز
خراسان طرفلرنده بر بد مذهب ظاهر بولدی. محمد المهدي عسکر قوئی ایله
بو مذهبنی بترتدی.

محمد المهدي مکه، مدینه اهالیسینه زور احسانلرده بولدی. مدینه ده گی
«حرم شریف» نی تعمیر ایتدردی. مکه، مدینه یوللرنده قبولر، صو یوللری
فازتدردی، کر وان سرایلر یاصاتدی. اوغلی «هارون الرشید» قومانداسنده
استانبول ایمپراتوری اوستینه ایکی دفعه عسکر بیهردی. روملرنی جیڭوب
ویرگی تولرگه مجبور ایندی.

محمد المهدي، عادل و زاهد بر آدم بولدغندن تبعه سی اوزندن بیک
راضیلر ایدی. شونلقدن آنڭ زمانی بیک طنچ وراحت اوتدی.
محمد المهدي هجر ننگ ۱۶۹ نچی سنه سنده قر ق ایکی یاشنده وفات ایندی.

۴

موسی الهادی.

۱۶۹ — ۱۷۰

محمد المهدي ننگ وفاتندن صوڭ اورنینه موسی الهادی خلیفه بولدی. بر
یلدن آرتغراق خلیفه لك ایتکچ وفات بولدی. بونڭ زماننده تاریخی اهمیتلی
و افعه بولهادی.

هارون الرشید.

۱۷۰ — ۱۹۳

موسی الہادی دن صوڭ اورنینه قردهشی ہارون الرشید خلیفہ بولدی. ہارون الرشید دوری، عباسیلرنڭ ایڭ پارلاق وقتیدر. ہارون الرشید علم معرفت سویوچی، عدالت پرور بر آدم ایدی. زمانندہ مملکت شول قدر زور ایدی، کہ بو وقت ہیچ بر حکومت بو قدر بر بیلی آلمیدر ایدی. (*) ہارون الرشید استانبول ایمپیراتور اوستینہ بیک کوب دفعہ صوغش آچدی. هر قایوسندہ چیگدی، ہارون الرشیدنڭ بر سنہ صوغش قیامق بر سنہ حجگہ بارمق عادتندن ایدی. بونڭ زمانندہ علم، معرفت بیک ترقی ایتدی. «بغداد» شہرندہ زور-زور مدرسہلر، تورلی علم یورطلر، رصد خانہلر تأسیس ایتلدی. مملکتنڭ تورلی اورنلرنده مسجدلر، مکتب مدرسہلر کوپرلر و کروان سرایلر بنا ایتلدی. ہارون فرانسیه قرالی «شارلمان» ایله ہدیہلر بیرشو، مکتوبلر یازشو کبی مناسبتندہ بولنا ایدی. بر وقت ہارون شارلمانغہ ہدیہلر بیدردی. شول ہدیہلر آراسندہ اول زمانغہ قدر مثلی بولماغان صوغا طورغان ساعتندہ ہار ایدی. بو ساعت آوروپالیلرنی خیرتندہ قالدردی.

ہارون عدالت پرور بولسده قزو طبیعتلی بر آدم ایدی. شونلقدن بعضا کیلوشمہ گان اشلریدہ بولغالادی. مثلا: دولت عباسیہ غہ بیک زور خدمتلی تیگان وزیر «جعفر برمکی» نی اوترتووی، جعفرنڭ آتاسی «یحیی» ایله قردهشی «فضل» نی سورگونگہ بیدرووی آنڭ کیلوشمہ گان اشلرنندن در.

بو وقتلردہ حاضرگی فاس اورنندہ «ادرسیہ»، «بنی مدرار»، «بنی رستم» اسمندہ بر نیچہ واق حکومتلر تأسیس ایتلگان ایدی. ہارون الرشید شونلرنی نارانتوب اول یرلرنی اوز ادارہ سینہ آلور اوچون «ابراہیم بن اغلب» اسملی آدمنی عسکر ایله آفریقاغہ بیدردی، ابراہیم بو حکومتلرنی بیک تیز ناراتدی. ہارون الرشید شرق طرفلرن کوروب یورور اوچون سیاحتکہ چققان،

(*) ہارون زمانندہ اسلام مملکتی نڭ حدودی: قافقاز طاغلرندن بحر محیط ہندیگہ، قطلای مملکتندہ بحر محیط آطلاسایغہ قدر ایدی. آفریقانڭ یارطیسی ہارون ادارہسندہ ایدی.

ایدی. خراسان طرفنده «طوس» دیگان شهرده قرق بیش یاشنده وفات ایتدی. حاضرگی مشهد دیگان اورنده دفن ایتدی. (۱۹۳ سنه هجریه).

۶

محمد الامین بن هارون الرشید

۱۹۳ — ۱۹۸

هارون الرشیدنک وفاتندن صوڭ اورنینه اوغلی محمد الامین خلیفه بولدی. لکن کچوک قردهشی المأمون ایله ایکی آراده تخت نزاعسی چقدی. خلقلر ایکیگه آیرلدیلر. آخرنده ایکی فرقه آراسنده صوغش باشلانوب، شول صوغشلرنک برنده محمد الامین اوترلدی. محمد الامین دورت یل سیکز آی خلیفه لک ایتدی.

۷

المأمون بن هارون الرشید

۱۹۸ — ۲۱۸

محمد الامین اوترلگناچ اورنینه قردهشی المأمون خلیفه بولدی. مأمون دوری اسلاملرنک ایڭ پارلاق دورندیر. بو وقت «بغداد» شهری علوم و فنوننک مرکزی ایدی. مأمون غایت عالم و فاضل آدم بولوب آنک بار کوزه نکان نهرسهسی مملکتده علم و معرفت تاراتو ایدی. علم و فن گه دائر یونان و باشقه تلک بولغان نی قدرلی اثر بولسه بتونوسن عربچه گه ترجمه ایتدردی. تورلی شهرلرده «جمعیت علمیه» لر آچدردی. زماننده بیک کوپ عالم و حکیملر یتشد کندن هر طرفده فنی اختراع و کشفیاتلر اجرا ایتلدی. «سنجار» صحراسنده «نصف النهار» دائرهسی ایله یرنک کریتی (توگره کلگی) اثبات ایتلدی. «علم جبر» نک اساسی مأمون زماننده قورلدی.

مأمون مملکت ادارهسی و سیاسی اشلر ایله شغلا نودن لنت آلمی ایدی. آنک بار سویگان نهرسهسی علم و معارفنک ترقیسینه خدمت ایتو ایدی. بونک مملکت اشینه اهمیت بیرمه دکندن زورغنه چو والولرده بولغالادی. مثلا: مأموننک مملکت اشن قاراموندن استفاده ایتوب علویلر اغتلال چغاردیلر. مأمون

۱۷۵۱
بولدی

علويلرني باصدمق و آنلارني اوزندن راضى ايتمك اوچون «امام على بن موسى الكاظم» حضرتلارنى ولى عهد تعيين ايتدى. آنازغه اوزينك قزن بىروب كيهو ياىسادى. بوندىن صوڭ علويلارنىڭ چووالولرى باىلىسىده، عباسيلارنىڭ بو اشكە بىك آچولرى، قاباردى زورچووالولر باشلاندى. لىكن شول آرادە امام على گە آغو بىرلوب شەيد ايتلووى ايله مملەكت تىنچلاندى. المأمون رولمر ايله صوغشوب آنلارنى چىڭوب قايتوب كىلگاندە «طرسوس» شەرنده قرق سىگىز ياشىندە وفات ايتدى. خليفەلك ايتووى يكرمى يل آلتنى آى قىدرى.

۸

المعتصم بالله بن هارون الرشيد.

۲۱۸ — ۲۲۷

المأمون وفات ايتكاندىن صوڭ «المعتصم بالله محمد» خليفە بولدى. معتصم غايت جسور، جومارد، مرهمتلى بر آدم ايدى. بر زمانده عسكەر آراسىندە چووالولر باشلانوب، حكومتكە اطاعت ايتمى باشلاغانلر ايدى. معتصم بو باش باشداق عسكەرلارنى بولغە سالور اوچون آسىدان ايللى مڭ قىدر تورك كيتورتدى. شونلردن عسكەر توزوب اوزلرندن باشلىق قويدى. باشلىقلار يىنە «امير الامرا» اسمى بىرلدى. معتصم بالله بو عسكەرلردن بىك زور فائىدەلر كوتسەدە، فائىدە اورىنە ئەللەنى قىدر ضررلر كورلدى. چونكە امير الامرالر مملەكت گە نغايوب اورنلاشوب آغاچ اوزلرى تەل گانچە اش قىلا باشلاديلر. حكومت گە اطاعت ايتو بر ياقده طورسون، حكومتنى اوزلرىنە اطاعت ايتىرورگە طوتىدىلر. حتى حكومتنىڭ بوتون اشنى اوز قوللار يىنە آلوب، خليفەلىكنىڭ قورى اسمىگنە قالدى. بوندىن صوڭ حكومتنىڭ تىرىبى بوزلوب كوندن كون تىدىنى گە يول طوتدى. عباسىيە دولتىنىڭ انقراضغە باشلاوى اوشبو واقەدن صوڭلر.

معتصم بالله طوقز يل خليفەلك ايتككچ ھجرتنىڭ ۲۲۷ نچى سنە سىندە وفات ايتدى.

۹

الواثق بالله هارون بن المعتصم بالله.

۲۲۷ — ۲۳۲

معتصم بالله دن صوڭ الواثق بالله خلیفه بولدی. بونڭ زماننده مملکت غایت طنچسز ایدی. امیر الامرالر هر وقت اوز آرانزا علاشوب طور دقلرنندن مملکت نڭ اداره سی بوز ولوب تورلی طرفده چووالولر باشلانیدی. اختلال باشقلری استقلال کسب اینوب، تورلی طرفده واق واق حکومتلر تأسیس ایتدیلر. بو حکومتلرگه تار یخده «طوائف ملوک» دیوب آتالا.

الواثق بالله بیش یل پدی آی خلیفه لک ایتکچ هجرت نڭ ۲۳۲ نجی سنه سنده اوتوز آلتی یاشنده وفات ایتدی.

۱۰

المتوکل علی الله بن المعتصم بالله.

۲۳۲ — ۲۴۷

الواثق بالله نڭ وفاتندن صوڭ برادری المتوکل علی الله خلیفه بولدی. متوکل علی الله غایت حلیم و جومارد بر آدم ایدی. بونڭ زماننده سید الشهداء حضرت حسین رضی الله عنه نڭ قبر شریف لون زیارت ایتمک بیک شهرت تابقان ایدی. المتوکل حضرت حسین نڭ قبرن یمرتدردی. وشونڭ اوچون اوزینه ناچار اسم قالدردی. (*) قافکاز یه دهغی تیغلیس شهری بونڭ زماننده فتح ایتدی.

المتوکل علی الله اون بیش یل قدر خلیفه لک ایتکچ هجرت نڭ ۲۴۷ نجی یلنده قرق یاشنده وفات ایتدی.

۱۱

المنتصر بالله محمد بن متوکل علی الله.

۲۴۷ — ۲۴۸

المتوکل علی الله دن صوڭ المنتصر بالله خلیفه بولدی. بونڭ زماننده هیچ

(*) المتوکل علی الله نڭ بواشن بعضی تاریخلرده آل رسولگه دشمانلغندن کورسه لرده بو بوتونلهی طوغری توگلدر. بلسکه علویلرنڭ زیارتده افراط کیتولرنندن اچی پوشوب بوزدرمشلر.

بر سیاسی واقعه بولمادی. آلتی آی قدر حکومت ایتوب بکرمی دورت یاشنده وفات بولدی.

۱۲

المستعین بالله احمد بن معتصم.

۲۴۸ — ۲۵۲

المنتصر بالله دن صوڭ المستعین بالله احمد خلیفه بولدی. اوچ یل طوقز آی خلیفه لك اینکاچ، اورنندن توشرلوب المعتر بالله غه بیعت ایتلدی.

۱۳

المعتر بالله محمد بن متوکل علی الله.

۲۵۲ — ۲۵۵

المستعین اورنندن عزل ایتلگاچ آنڭ اورنینه المعتر بالله خلیفه بولدی. مونڭ زماننده تاریخی اهمیتلی وقوعات بولمادی. اوچ یل خلیفه لك ایتکاچ بکرمی دورت یاشنده وفات ایتدی.

۱۴

المهتدی بالله محمد بن الواثق.

۲۵۵ — ۲۵۶

المعتر بالله دن صوڭ اورنینه المهتدی بالله تختکه کیچدی. بو غایت زاهد و تقوا بر آدم ایدی. بر یل قدر حکومت ایتکاچ اونوز آلتی یاشنده وفات ایتدی.

۱۵

المعتمد علی الله احمد بن متوکل.

۲۵۶ — ۲۷۹

المهتدی بالله دن صوڭ اورنینه المعتمد علی الله احمد خلیفه بولدی. غایت منکبر و اوزن زور طوتا طورغان بر آدم ایدی. حکومت اشلرن رتهلب قاری آلمادغندن قرنده شی «موفق» غه تابشرغان ایدی. بونڭ زماننده روملر

ایله محاربه بولوب اسلام عسکری چيکدی. مصر قطعه سی بنی طولون حکومتی قولینه کردی. تورکستان طرفلرنده «بنی سامان» حکومتی تأسیس ایتدی. المعتمد هجرتنک ۲۷۹ نچی یلنده ایلیلی یاشنده وفات ایتدی.

۱۶

المعتضد بالله احمد بن موفق.

۲۷۹ — ۲۸۹

معتمدن صوگ المعتمد بالله احمد بن موفق خلیفه بولدی. المعتضد، غایت جسور، عادل و معارف پرور بر آدم بولوب مملکتینی اداره ایتهرگده بیک اوستا ایدی. بو خلیفه بولغان وقت خزینه ده اون یدی درهم قدر صوما بار ایکن، معتضد وفات ایتکانه خزینه ده قرق میلیون آلطوندن آرتق صوما قالدی. نه له قایچاندن بیرلی بوز ولوب کیلگان حکومتینی یولغه صالحدی. باش باشد اقلق ایتوب کیله طورغان «امیر الامرا» لرنک استقلاللرن بتردی. مصدغه بنی طولون حکومتی معتضدغه قدر غیر رسمی دوام ایته ایدی. معتضد «بنی طولون» حکومتندن بیک کوب آنچه آلوب استقلاللرن تصدیق ایتدی.

المعتضد طوقز بل طوقز یارم آی خلیفه لك ایتکلاچ خلیفه لکنی اوغلینه تابشردی.

۱۷

المکتفی بالله علی بن المعتضد.

۲۸۹ — ۲۹۵

المکتفی بالله ۲۸۹ نچی سنه هجریه ده خلیفه بولدی. آناسی زماننده استقلال تصدیق ایتلگان بنی طولون حکومتی اوزرینه صوغش آچوب بنی طولون حکومتن بتردی، مصر قطعه سن دولت عباسیه گه قوشدی. المکتفی آلتی یارم یل خلیفه لك ایتکاندن صوگ اوتوز بر یاشنده وفات ایتدی.

المقتدر بالله جعفر بن المعتضد.

۲۹۵ — ۳۲۰

المکتفی دن صوڭ قردهشی المقتدر خلیفه بولدی. بو خلیفه بولغانده اون اوچ یاشنده گنه ایدی. موندی یاش بر بالانڭ خلیفه بولووینه بغداد خلقی راضی بولمادیلر. شونلقدن آنی توشروب اورنینه «الراضی بالله» نی تعیین ایتدیلر. الراضی بالله یالغز یکریمی دورت ساعت قدر خلیفه بولوب وفات بولدی. بوندن صوڭ اهالی یینه دن المقتدرگه بیعت ایتدیلر.

بونڭ زماننده «بحرین» طرفلارنده غی «قرامطه» طائفه سندن «ابوطاهر» اسملی بر آدم اختلال چغاروب «مکه مکرمه» نی ضبط ایتدی. شونده غی

«حجراسود» نی اورنندن آلوب

کوفه مسجدینه کوچردی.

حاجیلر نی اولتورتوب «زمزم

قیوسینه» طوتورتدی.

بر آزدن صوڭ المقتدر نی

توشروب «القاهر بالله» نی

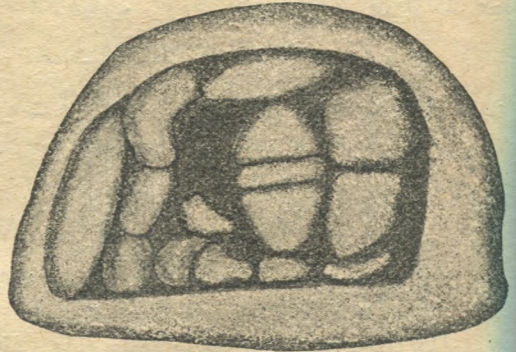
خلیفه اعلان ایتدیلر. صوڭره

القاهر بالله نی عزل ایتوب یینه دن

المقتدرگه بیعت ایتدیلر.

المقتدر بالله یکریمی دورت یل اون بر آی خلیفه لك ایتوب اوتوز سیگز

یاشنده شهید ایتلدی.

(حجراسود)

القاهر بالله محمد بن معتضد.

۳۲۲ — ۳۲۰

المقتدر بالله دن صوڭ اورنینه القاهر بالله خلیفه بولدی. القاهر غایت

ظالم و مرحمتسز بر آدم ایدی. اوز کیفی اوچون بیک کوب آدملر نی یوق

ایتدی. شونلر جملہ سندن اوزینک اوگای آناسینی ہم اوترندی. اون یدی آی قدر خلیفہ لک ایتکچ اورنندن توشرلوب الراضی باللهغہ بیعت ایتلدی. آخرندہ القاهر بیک فقیر لککە فالوب وفاتینہ قدر مسجد ایشکی توبلرنده خیرچیلک ایلہ عمر اوزدردی.

۲۰

الراضی بالله محمد بن المقتدر.

۳۲۲ — ۳۲۹

الراضی بالله ننگ خلیفہ لگی زمانندہ دولت عباسیہ تمام ضعیفلهندی؛ امیر الامرالر ینہ دن بوتون اشنی اوز قوللرینہ الدیلر. امیر الامرالقنی آتادن اوغله میراث فالو اصولن چغاردیلر. والیلر حکومت امرینہ بوی صنماس بولوب تلہ گانچہ اش یورتورگہ باشلادیلر. روملر «خرپوط» طرفلرینہ هجوم ایتوب اسلاملرننگ بایتاق یرلرن ضبط ایتدیلر. الراضی بالله یدی یل حکومت ایتکچ اوتوز آلتی یاشندہ وفات ایتدی.

۲۱

المقتفی بالله ابراهیم بن المقتدر.

۳۲۹ — ۳۳۳

الراضی بالله دن صوگ المقتفی بالله خلیفہ بولدی. بونگ زمانندہ «آل بویه» اسملی بر حکومت تأسیس ایتلدی. بو زمانندہ ہم امیر الامرالر اوز آرا نزاغلاشوب اوتکهردیلر. المقتفی دورت یل حکومت ایتکچ ۳۳۳ نچی سنہ هجر یه ده خلیفہ لکینی المستکفی باللهغہ تابشردی.

۲۲

المستکفی بالله عبدالله بن مکتفی بالله.

۳۳۳ — ۳۳۴

مستکفی بالله زمانندہ «آل بویه» باشقلرنندن «معز الدوله احمد» اسملی بر آدم بغدادغہ کیلوب کردی. امیر الامرالقنی وبغدادنک اداره سن اوز قولینہ

آلدی. آنچه لرغه اوز اسمن صوقدر وب خطبه لرده هم اوز اسمن یاد ایتدردی. بو وقت عباسی خلیفه لرینک یا لغز اسملری گنه قالوب مملکت اداره سی قوللرندن آلندی.

مستکفی بالله اون یل قدر خلیفه لك ایتوب خلیفه لکنی مطیع بالله غه تابشردی.

۲۳

المطیع بالله بن مقتدر.

۳۳۳ — ۳۶۳

مطیع بالله بیک یومشاق بر آدم ایدی. مونک یومشاق لغندن استفاده ایتوب امیر الامرالر حقوقلرن تاغیده کیگایتدی لر. بونک زماننده معز الدوله احمد وفات ایتوب آنک اورنینه اوغلی عز الدوله امیر الامرا تعیین ایتلی. مطیع بالله زماننده روملر اسلام لرغه فارشو صوغش آچوب عباسیه دولتینک سوریه و دیار بکر طرفلرن ضبط ایتدی لر. قرامطه لر طرفندن کوفه گه کوچرلگان حجر اسود کیری حرم شریفکه کوچرلدی. مطیع بالله ۳۶۳ نچی سنه هجریده پارالیچ خسته لغینه دوچار بولدغندن خلیفه لکنی اوغلی طائع بالله غه تابشردی.

۲۴

الطائع بالله عبدالکریم بن مطیع بالله.

۳۶۳ — ۳۸۱

الطائع بالله زماننده هیچ بر یاگنی وقوعات بولمادی؛ مملکت ننگ اداره سن وزیر ی «عضد الدوله» اسملی بر آدم قاری ایدی. الطائع بالله اون یدی یل طوقز آی خلیفه لك ایتکچ، اورندن توشرلوب القادر بالله احمد بن اسحاق بن مقتدر گه بیعت ایتلی.

۲۵

القادر بالله احمد بن اسحاق بن المقتدر.

۳۸۱ — ۴۲۲

القادر بالله غایت متدین و جومار ایدی. لکن مملکت اداره سی خصوصنده اقتدار سز بر آدم ایدی. زماننده مملکتکه فائده لی بر اشد قیلنمادی.

القادر بالله قرق بریل اوچ آی خلیفه بولوب تورغاندن سوک سیکسان آلتی یاشنده وفات ایتدی.

۲۶

القائم بامر الله عبدالله بن القادر بالله.

۴۲۲ — ۴۶۷

القادر بالله وفات ایتکندن سوک اورنینه اوغلی القائم بامر الله خلیفه بولدی. بو ذات متدین فضیلت پرور، کیک معلوماتلی بر آدم ایدی. بونک زماننده فاطمیون حکمدارلرندن «مستنصر بالله» بغدادنی ضبط ایتدی. وبغدادده اوز اسمینه خطبه لر او قوتدی. القائم بامر الله بغداددن بر طرفه قاچارغه مجبور بولدی. سوکره «سلچوقیلر» دن «طغرل بک» بغدادنی کیلوب ضبط ایتدی. القائم بامر الله نی یا کئیدن خلیفه اعلان ایتدی.

بو وقت امیر الامراق بویهییلردن «ملك الرحيم» اسملی بره و قولنده ایدی. طغرل بک امیر الامراقنی بویهییلردن اوز قولینه آلدی. ودولت عباسیه نك انقراضینه قدر امیر الامراق سلچوقیلر قولنده قالدی.

القائم بامر الله قرق دورت یل سیگز آی خلیفه لك ایتکندن سوک یتمشن آلتی یاشنده وفات ایتدی.

۲۷

المقتدی بالله عبدالله بن القائم.

۴۶۷ — ۴۸۷

القائم من سوک اورنینه اوغلی المقتدی بالله خلیفه بولدی. اون بو قوز یل بیش آی قدر خلیفه لك ایتکچ فجأتا وفات ایتدی. بو ذات غایت عادل وعالم، علمناغه اخلاصلی بر آدم اولوب مملکت اداره سینه هم اوستا بر آدم ایدی. خطبه لر دن امیر الامرالنک اسملرن چقاروب خلیفه لر اسمنگنه قالدردی. زماننده علم ومعارف یاخشوق ترقی ایتدی. خصوصا علم هیئت زور ترقی ایتدی.

المقتدی بالله اوتوز سیگز یاشنده وفات ایتدی. (۴۸۷ سنه هجریه).

المستظهر بالله احمد، بن المقتدى.

۴۸۷ — ۵۱۲

المقتدى دن صوڭ اوغلى المستظهر خليفه بولدى. المستظهر آناسى شيكلى عادل و عالم، علماغه اخلاصلى، گوزەل خلقلى بر آدم ايدى. لىكن مملەكت ادارەسى اوچون تيوشلى بولغان صفتلردن محروم ايدى. بونڭ زمانندە «اهل صليب» (*) انطاكيە، رها و قدس شريفنى ضبط ايتدىلر. مستظهر يكرمى بيش يلدن آرتغراق حكومت ايتكچ قرق دورت ياشندە وفات ايتدى.

المسترشد بالله فضل، بن مستظهر.

۵۱۲ — ۵۲۹

المستظهر دن صوڭ اورنینه اوغلى المسترشد خليفه بولدى. مسترشد، عالم و جسور مملەكت ادارەسینه اوستا بر آدم بولسەدە زمانندە مملەكت اچندە زور ترتيبسزلىكلر كورلدى. سلچوقيلردن بولغان سلطان محمودنڭ ھجوملرینە قارشو طورور اوچون و مملەكتنى چیت آدملرنڭ ادارەسندن قوتقارور اوچون عسکر چغارلدى. بو عسکر ایلە برگە المسترشد اوزیدە چققان ايدى. «مراغه» گە يقين اورندە عسكرى چيڭكلى و اوزى شهيد ايتلدى. المسترشدنڭ خليفەلك مدتى اون يىدى يل آلتى آيدى.

الراشد بالله منصور، بن مسترشد.

۵۲۹ — ۵۳۰

المسترشد دن صوڭ اوغلى الراشد بالله تحت گە كيچدى. بو دخى آناسى ملىكنندە دوام ايتوب، سلچوقيلرغە قارشو صوغش آچدى. لىكن سلچوقيلرنڭ حكمدارى «سلطان مسعود» بيك كوب عسکر ایلە كيلوب بغدادنى محاصره

(*) آوروپا خريستيانلرنينڭ برگە اتفاق ایلە دين اسمندن اسلامرغە ھجوملرینە «اهل صليب» غاربهسى ديولە.

ایتدی. ایلی کون محاصره دن صوڭ تاشلاب کیر و کیتدی. اوزاق طور می
یا کیدن کیلوب بغدادنی ضبط ایتدی. بو وقت الراشد بالله ایڭ الک «موصل» غه،
آندن «اصفهان» غه قاچدی. اصفهان طرفلرنده عسکر حاضرلاب بغدادنی
کیر و قایتارور اوچون کیلگانده یولده وفات ایتدی.
خلیفه لك ایتووی بر سنه دن آرتغراق بولوب قرق اوچ یاشنده وفات ایتدی.

۳۱

المقتفی لامر الله محمد، بن المستظهر.

۵۳۰ — ۵۵۵

الراشد بالله دن صوڭ المقتفی لامر الله خلیفه بولدی. المقتفی معارف پرور،
مملکت اداره سینه مقتدر بر آدم ایدی. بونڭ یاغشی تدبیری آرقاسنده نیچه
سنه لردن بیرلی چروب طوزوب کیلگان مملکت نڭ هر بر اشی ترتیب که
قویلو رغه باشلاغان ایدی. لکن شول وقت المقتفی وفات ایتوب مملکت
ترقیدن محروم قالدی.
المقتفی نڭ خلیفه لك مدتی یکرمی دورت یل دن آرتغراقدر. آلتمش اوچ
یاشنده وفات ایتدی.

۳۲

المستنجد بالله یوسف، بن المقتفی.

۵۵۵ — ۵۶۶

المقتفی دن صوڭ اورنینه اوغلی المستنجد خلیفه تعیین ایتلدی. بونڭ
زماننده مملکت اچنده زور چوالولر بولدی. آنڭ اوسته وینه «شام» طرفلرنده
زور زلزله لر بولوب شول طرف خلقی زور اوڭغایسزلقلر کوردی. بونڭ
زماننده خلق راحت عمر ایتنه آلمادی.
المستنجد اون بر یل بر آی خلیفه لك ایتکاچ قرق سیگیز یاشنده وفات ایتدی.

۳۳

المستضیء بنور الله حسن، بن المستنجد.

۵۶۶ — ۵۷۵

المستنجد دن صوڭ المستضیء بنور الله خلیفه بولدی. غایت حلیم و چوون

بر آدم ايدى. هر وقت فقيرانىڭ حالى كوزتته، آنلارنىڭ معيشت لرن ياخشورتورغه اجتهاد ايتتە ايدى. زماننده مملكت اچنده بولغان چوالولر بر قدر باصدرلدى. بونىڭ زماننده «فاطميون» حكومتيته «صلاح الدين ابوبى» حكمدار بولغان ايدى. «صلاح الدين ابوبى» خطبه لردن فاطميون حكمدارلارنىڭ اسمەن چغارتوب مستضعنىڭ اسمەن ذكر ايتدرە باشلادى.

المستضع طوقز يل سيگىز آي خليفه لك ايتكاندن صوك اوتوز طوقز ياشنده وفات ايتدى.

۳۴

الناصر لدين الله احمد، بن مستضى ۶.

۵۷۵ — ۶۲۲

المستضع دن صوك اورنيته الناصر لدين الله خليفه بولدى. الناصر لدين الله عالم وفاضل بر آدم ايدى.

بونىڭ زماننده اندلس دولت اسلاميه سى ده منقرض بولغانغه دولت عباسيه نىڭ حالى بر نوع ياخشرتوق ممكن ايدى. ليكن الناصر لدين الله بواشكه اهميت بيرمەدى.

بو وقتلردە خوارزم طرفلرنىڭ «قطب الدين محمد» اسملى برەو «خوارزمشاه دولتى» اسمەن بر حكومت تاسيس ايتكان ايدى. الناصر لدين الله خوارزمشاهلارنىڭ بغدادنى ضبط ايتوارندن بيك قورقا ايدى. بر زمان خوارزمشاه حكمدارى قطب الدين محمد ايله چىنگىز خاننىڭ آراسى بوزولوب ايكى آرادە صوغشى باشلاندى. الناصر لدين الله بوندىن خبر آغاچ بيك شادلاندى. ليكن بونىڭ شادلىقى بوشقە چقىدى. آنىڭ بو قدر شادلىق برلە قارشو آغان اشى عباسيلارنىڭ بئووينە سبب بولدى. الناصر لدين الله قرق چىدى يل خليفه لك ايتكاندن صوك ۶۲۲ نچى سنەدە وفات ايتدى.

۳۵

الظاهر بامر الله محمد، بن الناصر لدين الله.

۶۲۲ — ۶۲۳

الناصر لدين الله وفات ايتكچ اورنيته اوغلى الظاهر بامر الله خليفه بولدى. بونىڭ زماننده آسياده غى چىنگىز عسكرى تورلى طرفقە هجوم ايتوب، اسلام

دنیا سن فان ایله یووا ایری، الظاهر زماننده مملکت ده ترقی وتجدد اثری کورنمه دی. الظاهر توقز آی خلیفه لك اینکچ ایلمی ایکی یاشنده وفات ایتدی.

۳۶

المستنصر بالله منصور، بن الظاهر بامر الله

۶۲۳ — ۶۴۰

الظاهر دن صوڭ اوغلی المستنصر خلیفه بولدی. مستنصر غایت عادل و دیندار بر آدم ایدی. مملکت ده بیک کوب مدرسه لر، کتبخانه لر بنا ایتدی. بغداد شهرنگ، «مدرسه مستنصریه» اسمنه زور بر مدرسه بنا ایتدی. زماننده مملکت یارسیغنه طنچلانغان ایدی. مستنصر بالله اون آلنی یل اون بر آی خلیفه لك ایتکاندن صوڭ ایلمی بر یاشنده وفات ایتدی

۳۷

المستعصم بالله عبدالله بن مستنصر.

۶۴۰ — ۶۵۶

مستنصر بالله دن صوڭ المستعصم بالله تحت که اولوردی. مستعصم عباسیه خلیفه لرینڭ صوڭ قیسی در. اوزینڭ مملکت اداره ایتهر لك اشی بولما دغندن مملکت اداره سن وزیری «مؤید الدین بن علقمی» گه طابشرغان ایدی. مؤید الدین ایسه عباسیلرغه دشمن بر آدم بولوب خلیفه لکنی نیچکک بولسه علویلرگه تابشورغنه طرشه ایدی. یاشرتن هلاکو ایله خبر له شوب هلاکونی بغدادغه کیتدی. عباسی عسکری هلاکوگه قارشو چقسه ده قارشو طور آلهی بیک نق چیکلدیلر.

عبدالله بن مستنصر.

شوندن صوڭ مؤید الدین هلاکو یانینه باروب قایتدی. هلاکونڭ اسلام لر ایله کیاشورگه فکری بولمغن حتی قزینی مستعصم بالله نڭ اوغلینه بیرورگه تله دگن سویلیدی. خلیفه و بغداد خلقی مؤید الدین نڭ حیله سینه ابنانوب هلاکونی

استقبالگه چقدیلر. هلاکو آنلرنڭ هر قایوسن قلچدن کیچورتدی. صوگره بغدادغه کروپ بنالرنی وسرایلرنی بیمرتدی. کتبخانه، مدرسه لرنی یاندرتدی؛ علم وفنگه دائر بیک کوب کتابلرنی دجله نهرینه توکدردی. بغدادنڭ خلقن قتل عام ایتدردی. یالغز «مستنصر بالله احمد بن طاهر» ناتارلر ظلمندن قوتلوب مصرغه قاچدی.

المستعصم دن صوڭ بغدادده خلافت عباسیه بتوب دولت عباسیه مصرده باشلاندى.

مصرده دولت عباسیه

۶۶۹ — ۹۲۳

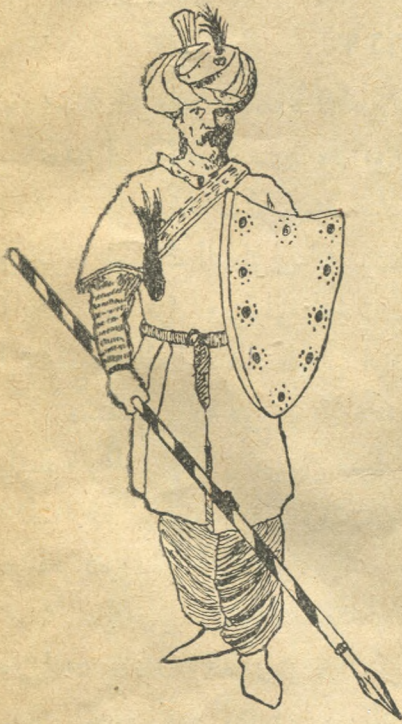
هلاکو بغدادنی ضبط ایتکان وقت مصر طرفلری «طاهر بیبرس» اسملی بر حکمدار قولنده ایدی. هلاکونڭ ظلمندن قاچوب قوتلغان «مستنصر بالله احمد» مصرغه کیلوب اوزینڭ عباسیلرغه منسوب ایدکن اثبات ایتدی. «طاهر بیبرس» مصرنڭ الوغلری ایله مشاوره ایتوب حکومتنی «مستنصر بالله» غه طابشوروغه قرار ببردیلر. هجرتنڭ ۶۶۹ نچی یلنده مستنصرنی خلیفه اعلان ایتدیلر. آنڭ اسمینه خطبه لر او قنوب آقچه لر صوقدردیلر.

مستنصر بالله دورت یل خلیفه بواوب طورغاندن صوڭ آلتمش آلنی باشنده وفات ایتدی. بوندن صوڭ مصر دولت عباسیه سنده ۱۴ آدم خلیفه لک ایتسه لرده قوللرند، نفوذ وقوت بولمادی. شونلقدن مملکت اوچون فائده لی بر اشد اشلی آلمادیلر.

مصردهغی دولت عباسیه خلیفه لری نڭ ایڭ صوڭغیسى بولغان «المتوکل علی الله» زماننده (هجری ۹۲۳) ترکیه سلطانلرندن «یاوز سلطان سلیم» اسملی بر خلیفه مصرنی فتح ایتدی. متوکل علی الله نی اورنندن توشروب استامبولغه اوزاندردی، اوزینه خزینهدن بر مقدار آیلق تعیین ایتدردی. متوکل علی الله بر نیچه یلر استامبولده طورغاچ کیر و مصرغه بیبه رلدى. یاوز سلطان سلیم نڭ مصرنی فتح ایتووندن باشلاب اسلاملرنڭ خلیفه لک حقی عباسیلردن عثمانیلرغه کوچدی.

اندلس دولت امویہ سی

اندلس قطعہ سی امویار دورزده عبدالملک خلیفہ زمانندہ فتح ایتلنگان
ایدی. وشول کونندن بیرلی امویہ دولتی نڭ بر گوپیرناسی حکمندہ والیلر
طرفندن اداره ایتلمکده ایدی.

عربلرنڭ جہیہ ولی عسکریہ.

عربلرنڭ آتلی عسکری.

امویہ خلیفہ لرینڭ ایڭ صوڭقسی بولغان « مروان حمار » عبدالله
السفاح غہ مغلوب بولغاچ حکومت امویلر قولندن چغوب عباسیلر قولینہ کردی.
عباسیلر امویلرگہ دشمان بولدقلرنندن مملکت ده نی قدر امویہ طرفدار ی
بولسه بارسن قلچدن کیچردیلر. بونلرنڭ ظامندن یالغز « عبدالرحمن » اسملی

بر آدم آفریقاغه قاچوب قوتلدى. اول، آفریقاغه اوز اسمن یاشروب
«جعفر المنصور» اسمی ایله یوردی.

عباسیلر نڭ امویه لیلرگه قیلغان ظلملرندن آچولانوب اندلس مسلمانلری
عباسیه دولتینى طانومی باشلادیلر. اوزلرینه مستقل بر حکومت یاصارغه قرار
بیردیلر. **موقت اولارنى مملکت اولار من «یوسف الفهرى» اسملى بر آدمگه**
طابشردیلر. یوسف الفهرى مملکت ادارهسى خصوصنده مقتدر بر آدم بولمادغندن
مملکت نڭ تورلی اورنلرنده فتنه لر چقدی. شول وقت «عبدالرحمن» اوزینڭ
آفریقاغه بولمادغن بر آدم آرقلى اندلسیلرگه بلردی؛ اندلس مسلمانلری
آنی مملکت که چاقروب خلیفه اعلان ایتدیلر.

یوسف الفهرى عبدالرحمن نڭ خلیفه بولوون تله مه دکندن عبدالرحمن ایله
صوغشورغه باشلادی. عبدالرحمن یوسفنى جیگوب حاضرگی «پورتوغالیه»
(پورتگیز) اچینه قدر قووب، کرتدی.

بونچی عبدالرحمن.

۱۴۸ — ۱۷۱

هجرتنڭ ۱۳۸ نچی یلنده عبدالرحمن، یوسفنى جیگوب اندلس قطعهن
مستقل حکومت اعلان ایتدی. عباس خلیفه لرندن «المنصور» بوندن خبر
آلغاج آفریقا و الیسی بولغان «معیت الدین» قومانداسنده عبدالرحمن اوستینه
عسکر بیبهردی. بوڭا یوسف نڭ اوغللریده قاتناشدیلر. لکن عبدالرحمن ایڭ الک
یوسف بالالرن بیک نق جیڭدی. المنصور نڭ عسکرین اندلس گه یاقین ده بیبه رمه دی.
عبدالرحمن استقلال اعلان اینکچ «آستوری» قرالی اندلسنڭ شمال
طرفندن هجوم یاصادی. فرانسیه قرالی «پیبین» هم اندلسگه هجوم ایتوب
«اربونه» قلعه سن ضبط ایتدی. عبدالرحمن بیک قوتلی عسکر ایله آستوری
قرالینه قارشو چغوب آنی مملکت دن قووب چغاردی. فرانسیه قرالی ایله
مصالحه یاصادی.

یوسف نڭ بالالری جیڭلگچ قاسم اسملى سی آلمانیه غه قاچوب کیتدی.
اول آنده آلمانیا ایپیراطوری شارلماننى اندلسگه هجوم ایتهرگه

تشویق ایتدی. بو وقت عباسیه دولتنده هارون الرشید خلیفه‌لک ایته ایدی. هارون دخی شارلمانغه اندلس دواتن بترو حقدنه کیکاش بیردی؛ اوز طرفندن پلانلر کورسه‌تدی. بوندن سوڭ «شارلمان» اندلسکه هجوم ایتدی. لیکن «سرقطه» شهرینک قوماندانی «عبدالمک ابن عمر» شارلماننک عسکرن بیک نق جیکدی. شوندن سوڭ بر آز طنچلق تابقاچ عبد الرحمن مملکت اشلرن اصلاح قیلورغه باشلادی. اوستا تدبیرلری آرفاسنده مملکتینی یولغه سالدی. داخلی طنچسزقلرنی باصردی. ایڭ الک مملکتنی آلتی گوپیرناغه بولوب هر بر گوپیرناتی منتظم یوللر ایله پایتخت بولغان «قرطبه» شهرینه باغلادی. مملکت اچنده قنالر، صویوللری قازتدردی. اسکله (پر یستن) ونهرلرنی آرچتدردی. قرطبه و باشقه شهرلرده زور-زور مدرسه‌لر بنا ایتدردی. کتبخانه و مسجدلر یاصاتدی. خسته خانهلر و چیشمه‌لر آچدردی. مملکتنی دشمانلردن صافلار اوچون تورلی اورنلرغه قلعه و استخکاملر سالدردی. صوغش و تجارت اوچون کیمه‌لر یاصاتدی. بونک زماننده اندلس کیمه‌لری آوروپانک تورلی اورنلرینه باروب اندلس مالن تاراتلر ایدی. آوروپا بازارلری اندلس مالی ایله طولی بولا طورغان ایدی. عبد الرحمن زماننده اندلس مسلمانلری تجارت و صناعتده بیک ترقی ایتوب غایت راحت و طنچ عمر اوزدردی. عبد الرحمن قرطبه شهرنده «جامع الکبیر» اسمنده بر زور جامع بنا ایتدردی.

هر بر یاخشیلق درجه‌سندن آرتق کیتسه‌قای وقت آناردن اوڭفایسزقلرده چغوب قویا. عبد الرحمن غایت عدالت سویه طورغان بر آدم ایدی. عدالته افراطغه (آرطغه) کیتدکندن مملکت اوچون زور اوڭفایسزقلرده چقدی. مثلاً: عبد الرحمن اوزینک عدالت پرورلگندن اندلس خر یستیانلرینه زور امتیازار بیرگان ایدی. شونلقدن خر یستیانلر اوزلرینک دین باشاقلری قول آستنده مستقل یاشیلر و بتون اشلرن شول دین باشاقلری حل قیلادر ایدی. خر یستیانلر عربلر ایله فاتناشمیلر، حکومتنکه آرنغه ویرگودن باشقه بر نهرسه صورالمی ایدی. آنلردن عسکرده آلتی ایدی. شونلقدن آنلر حکومت بورطلرن و حکومت آدملرن اصلا طانومیلر ایدی. رسما اندلس تبعه‌سی سانالقدلرندن مملکتدن تلگان قدر استفاده ایتلر، جان و ماللریده حکومت طرفندن

صافلانا ایدی. بونلر اسلاملر آرقاسنده شول قدر راحت طورسه لرده اسلاملرغه دشمانلقلری بیک قوتلی ایدی. شونلقدن اسلاملرغه قارشو و اسلاملرنک ضررلرینه حاضرلر نه باشلادیلر. حاضرلیکلرن کوندن کون ترقی ایتدروب آخرنده اندلس دولت امویه سینک انقراضینه زور سبب بولدی.

عبدالرحمن اوتوز ایکی یل حکومت ایتکچ ۱۷۱ نچی سنه ده آلتمش بیش یاشنده وفات ایتدی.

۲

هشام بن عبدالرحمن.

۱۷۱ — ۱۸۰

عبدالرحمن وفات ایتکاندن صوگ اورنینه «هشام» حکمدار بولدی. عبدالرحمننک عبدالله، سلیمان، هشام اسمنده اوچ اوغلی بولوب، هشام ایگ کچکنه سی ایدی. عبدالله ایله سلیمان، هشامدن کونلر ب آنی تختدن توشورر اوچون اختلال چغاردیلر. هشام بونلرنی ایگ الک یاغشیلق ایله باصدرغه نلرسه ده طیکلاماچاق عسکر قوتی ایله باصدرماچی بولدی. هم بر مقدار عسکر ایله آنلرنی جیکدی. بوندن صوگ هشام ایکی بولک عسکر حاضرلر بر بولگینی آستوری قرالغی اوستینه، بر بولگن فرانسیه اوستینه بیبهردی. فرانسیه اوستینه کینکلی فرانسیزلرنی جیکوب «اربونه» شهرن ضبط ایتدیلر. آستوری اوستینه کینکلی باشده جیکسه لرده صوگره دن بیک نق جیکلدیلر. بوکا قدر آستور حکومتی ضعیف بر حکومت بولسه ده بو صوغشیدن صوگ بر آرتازاردی. هشام آناسی شیکلی مملکتنی اصلاح ایتهرگه باشلادی. خلقده علم و معارفنک ترقی ایتووینه بیک زور اجتهادلر کورسه تدی. هم شول سایه ده علم معارف بیک ترقی ایتدی. عرب تلی عمومی بر تل سانالوب، خریستیانلرده شول تل ایله سویله شه باشلادیلر. خریستیانلرنک مقدس کتابلری عربچه یازلا باشلادی.

هشام عدالت ایله سیکز یلدن آرتغراق حکومت ایتکچ، ۱۸۰ نچی سنه هجریه ده وفات ایتدی.

حکم بن هشام.

۱۸۰ — ۲۰۶

هشام اولگاچ اورنینه اوغلی حکم حکمدار بولدی. آناسی زماننده اختلال چغارغان عبدالله ایله سلیمان بونک زماننده اختلال چغاردیلر. حکم ایله ایکی آراده صوغش باشلاندى. شول صوغش لرنک بزنده جیکلوب سلیمان اولترلدى. عبدالله فاسقه قاچدى. بوندن صوگ فرانسیه قرالی شارلمان اندلسکه هچوم ایتدی. لکن حکم نك عسکری فرانسوزلرنی جیکوب مملکتدن قووب چغاردی. صوگره شارلمان هم آستوری قرالی ایله مصالحه یاصادی.

باشده حکم نك اخلاقی بیک بوتون ایدی. لکن صوگنه تابا اخلاقی بیک برزلدی، اهاالیسینه جبر و ظلم ایتەرگه باشلادی. اهاالی حکمدن بیزوب اختلال چغارورغه باشلادیلر. حکم بونلرغه قیلمایغان ظلمنی فالدرمادی. بیک کوب آدمنی مملکتدن قوددی. بیک کوبی مملکتدن کینەرگه مجبور بولدی. اندلسدن قولغان اهاالی «ابوحفص» اسملی بر آدم قول آستنده مصرغه تابا یونه لدیلر وشول طرفده غمی اسکندر یه شهرن ضبط ایتوب شونک بیر له شدیلر. صوگره و ملردن «کرید» آطه سینى فتح ایتوب «کرید» آطه سنده بر حکومت قوردیلر. مرکز حکومت ایتوب «قندیه» (خندق) شهرن بنا ایتدیلر. حکم بکرمی آلتی یل حکومت ایتکچ هجرتنک ۲۰۶ نچی یلنده وفات ایتدی.

۴

ایکنچی عبدالرحمن بن حکم.

۲۰۶ — ۲۳۷

حکم نك وفاتندن صوگ اورنینه اوغلی عبدالرحمن حکمدار تعیین ایتلدى. عبدالرحمن غایت غیرتلی و عدالت ایهسی بر آدم ایدی. آناسی زماننده اختلال چغارغان عبدالله بونک زماننده اختلال چغاردی. اختلالنک نیگزى «بلنیه» شهرنده ایدی. عبدالرحمن قوتلی عسکر ایله بلنیه شهرن محاصره ایتدی. نهایت عبدالله دعواسندن قایتوب عبدالرحمن غه تسلیم ایتلدى. بونک زماننده فرانسیه عسکری اندلس مملکتینه تجاوز ایته باشلاغان ایدی.

عبدالرحمن آنلرغه قارشو عسکر يبهروب فرانسوز عسکرن جيکدى «بارسيلون» شهرن ضبط ايتدى. بو وقت آستورى قرالى دخى اسلاملرغه قارشو حاضرله نه باشلاغان ايدى. عبدالرحمن بوندن خبر آلوب آستورى قرالى اوستينه صوغش آچدى. صوغشده عبدالرحمن نڭ عسکرى جيکدى.

عبدالرحمن زماننده نورمان (*) خلقى اندلس ساحللىرينه كيلوب بعض بر اورنلرنى طالب كيمته لر ايدى. عبدالرحمن بونلرغه قارشو طورور اوچون كيمه لر ياصاتدى. اوزينڭ كيمه لرى آرقه سنده نورمانلرنڭ ضررندن مملكتنى صاقلارغه موفق بولدى.

ئلكدن حاضرله نوب كيلگان اندلس خريستيانلرى اسلاملرغه قارشو اختلال چقارديلر. لىكن عبدالرحمن آنلرنى بيك تيز باصدردى. بونڭ زماننده اندلسده زور آچلق بولدى. ايگونلرنى قورط آشادى. عبدالرحمن اوزينڭ تدبيرى سايه سنده خلقغه آچلقنڭ زور تاثيرن بلدرمه دى.

عبدالرحمن غايت عالم، علم ومعرفت سويوچى بر آدم ايدى. سرايى هر وقت عالم و علماء ايله طولى بولا طورغان ايدى. سرايده هر كون مجلسلر بولوب تورلى علمى مسئلر حقتنلرندا كره ايتله لر ايدى؛ عبدالرحمن نڭ اوغللرى هم شول مجلسلرده حاضر بولالر ايدى. شرقدن غربكه قدر بولغان اسلام مملكتنى اچنده عبدالرحمن دن انعام احسان كورمه گان بر علم اهلى بولماس ايدى.

عبدالرحمن غايت حميتلى وانسانيتلى بر آدم ايدى. بر وقت شرق ايمپراطورى آشا اتفاق ايله عباسيه خليفه سى معتصم بالله غه قارشو صوغش آچارغه تكليف ايتدى. خريستيانلر ايله برله شوب اسلام قانن توگره عبدالرحمن نڭ وجدانى قبول ايتمه دى. ايمپراطورنڭ تكليفن رد ايتدى.

عبدالرحمن اندلسك منتظم پوچته يورگنر و اصولن چقاردى. مملكتده بولغان بيك كوي شهرلرنى منتظم يوللر ايله پايتخت بولغان قرطبه شهرينه باغلادى.

(*) نورمان اسويچ نورويچ ودانيمارقه ليلرنڭ دينگنده يول باصو ايله مشغول بولغان خلقلرينه بيلرگان اسمدر. بونلر قرون وسطى ده اينگلتره وفرانسيه ده دينگندن بيك زور طالاولر باماديلر. بر آز سوگراق فرانسيه نڭ بعض اورنلرنده زور طالاو ياصاديلر. بوندن سوڭ اوزلرينه مخصوص مملكت لرده تاسيس ايتديلر. نورمانلر غايت مرحمتسز وشونڭ ايله برابر دينگن سفرينه غايت اوستا ايديلر. بوتون كسبلرى ساحلده گى شهرلرنى طالاولدن عبارت ايدى. عبدالرحمن زماننده اندلسكده تجاوز ايتله باشلاغانلر ايدى.

عبدالرحمن اوطز یل حکومت اینکاندن سوڭ ۲۳۷ نچی سنه هجریهده آلتمش بیس یاشنده وفات ایتدی.

۵

بونچی محمد بن عبدالرحمن.

۲۳۷—۲۷۲

عبدالرحمن دن سوڭ اورنینه اوغلی محمد حکمدار بولدی. بو حکمدار بولغاچن استوری قطعه سنه چوالوار باشلاندى. بونی باصدرور اوچون محمد ایکی یل قدر مشقت چیکدی.

فرانسوزلر هم دینگزدن هجوم یاصادیلر ایسه ده محمدنڭ عسکری آنلرنی چیکدی.

«عمر بن حفص» اسملی بر عسکر باشلغی محمدکه قارشو عصیان ایتوب محمدکه قارشو طورور اوچون خر بیستیانلر ایله اتفاق یاصادی. طلبله شهرن اوزینه مرکز یاصادی. عبدالرحمن بونی باصدرور اوچون اوغلی مندر قومانداسنه عسکر ییبهردی. مندر اوزینڭ غیرت وشجاعتی سایه سنده عمرنی چیکدی. عمر فرانسیهغه قاچارغه مجبور بولدی. بوندن سوڭ اندلسکه کیلوب یندهن اختلال چقارسه ده صوغشیلرنڭ برنده اولتیرلیدی.

بوڭا قدر خر بیستیانلر اندلسکه آیروم-آیرومغنه هجوم یاصیلر ایدی. محمد زماننده اتفاق ایله هجوم ایته باشلاب اندلسکه زور اوڭغایسزلقلر کینتردیار. محمد زماننده زور زلزلهلر بولوب کوب شهرلر و بیک کوب بنالر خراب بولدی. قوتلی آچلقلر بولوب بیک کوب خلق آچلقدن قردی. محمد هر نه قدر مملکت ادارهسی اوچون مقتدر بر آدم بولسه ده، اولک سویلنگان اوڭغایسزلقلرنی باصدرو ایله مشغول بولغندن، مملکتنڭ ترقی سینه زور خدمت ایته آمادی. اوطز دورت یل حکومت اینکچ آلتمش بیس یاشنده وفات بولدی (۲۷۲ سنه هجری).

۶

مندر بن محمد بن عبدالرحمن.

۲۷۲—۲۷۵

محمدنڭ وفاتندن سوڭ اوغلی قهرمان مندر حکمدار بولدی. بونڭ زماننده

دشمانلارنىڭ ھىچومى وغرىستانلارنىڭ اختىلالى بىتوب يېتمەگان ايدى. آناڭ اوستىنە «عمر بن حفص» نىڭ اوغلى «غالب» يەنەدن اختىلال چىقاردى. آفرىقادىن بىك كوب «بىر بىرى» ايلە يەھودىلارنى انداسكە جلب ايتدى وشونلاردىن عىسكىر تۈزۈپ طليطلە شەھرنى ضبط ايتدى. مىنەر بوڭا قارشو «ھىشام» اسملى آدم قومانداسىندە عىسكىر يەھردى. لىكىن ھىشام غالب نىڭ خىلە سىنە آلدانوب چىكىلدى. شوندىن سوڭ مىنەر بالذات اوزى غالب غە قارشو چىقىدى وطليطلە شەھرنى محاصره ايتدى. محاصره وقتىندە شەھىد بولوب عىسكىرى چىكىلدى.

۷

بىرنچى عبد الله بن محمد.

۲۷۵—۳۰۰

مىنەر شەھىد بولغاچ قەردەشى عبد الله حكمدار بولدى. بو نىڭ زىمانىدە ھىم مەملىكىت اچىندە چو اولار بار ايدى. «غالب» طليطلە شەھرىنە تمام اورنلاشقان ايدى. عبد الله نىڭ قەردەشلىرىدىن قاسم — «سەيدونە»، اوزبىك — «شەرىس» شەھەرلىندە عىصيان ايتدىلەر. پورتكىز طرفلارنىدە دىخى بەزى بىر والىلەر اختىلال چىقاردىلەر. عبد الله اوغلى محمدنى قىرطبە شەھرىنىڭ وكىلى (نامىستىك) ايتوب قالدۇرغان ايدى. اول دىخى آتاسىنە قارشو اختىلال چىقاروب استقلال دىخوا ايتدى.

«غالب بن عمر» اوزىن خەلققە اشلىكىلى واقتىدارلى ايدىكىن بىلىدور اوچون آستور يىلغىغە قارشو صوغش اچىدى. آستور يىلارنىڭ بەزى بىر اورنلارنى ضبط ايتدى. شونلارغىن غالب ايلە آستورى قىرالى آراسى بوزلىدى. عبد الله بوندىن استفادە ايتوب آستورى قىرالى ايلە مەھادە ياصادى. سوڭرە غالب غە قارشو عىسكىر يەھروب غالب نى چىكىدى.

عبد الله نىڭ آستورى قىرالى ايلە ياصاغان مەھادە سەن اندلس مەسلمانلارنى اوخشاتمادىلەر. «خىرىستانلار ايلە بىرلەشوب اسلام قانۇن توڭغە» دىگان بولدىلەر. عبد الله غە قارشو قىتئە قوزغاتدىلەر. لىكىن عبد الله اوزىنىڭ اوستا تەبىرى آرقاسىدە بو قىتئەلارنى باصدردى.

عبد الله بن محمد يىككىرىمى بېشى يىل قىدر حكومت ايتىكچ ھىچرتىڭ ۳۰۰ نچى يىلىدە وفات ايتدى.

اوچنچى عبدالرحمن بن محمد.

۳۵۰—۳۰۰

عبداللهنىڭ وفاتىدىن سوڭ، اورنىنى اولترلىگان اوغلى محمدنىڭ عبدالرحمن اسمى اوغلى حكمدار بولدى. اوچنچى عبدالرحمن اسلام حكمدارلىرىنىڭ ايك شەرتلى آدمارندىر. بونىڭ زمانىدە اندلس مەلىكىتى شول قدر ترقى ايتدى، كە بو كونگى مەنىت دورىدە اسپانىيا قەئەسى اول حالگە كىلىگەنى يوقىر. بو وقت «قرطبە» شەرى دىيانىڭ ايك زور واىڭ مزىن شەرىلردىن سانالدى. قرطبە شەرىنى ياقىن بر اورنى «مەدىنە الزھراء» سراىن بنا ايتىردى. بو بنا صنعت معمارىيە (باصالووينىڭ يتوشلىگى) جەتتىن ايك قىمتلى بنالردىن سانالا. بو زمانىدە صناعت و تىجارىت بىك ترقى ايتوب اندلس ماللىرى دىيانىڭ ھەر طرفىنە تارالدى؛ آروپا بازارلردىن اندلس مالى ايك مقبول ماللردىن سانالا ايدى. اندلس مەلىكىتىن كورور اوچون چىت مەلىكىتىلردىن مۇكەرچە سىياھلر كىلەر ايدى. اندلسدە گى بنالرغە، موندەغى صناعت و ھنەرلرگە خىران قالوب كىتەلر ايدى.

اندلس شەرىلردە گى مەدرسەلرگە آروپادىن مۇكەرچە شاكردلر كىلوب تورلى فنلر تەھسىل قىلوب كىتەلر ايدى. اوچنچى عبدالرحمن زمانىدە قرطبە شەرىندە بر طىبە مەكتىبى آچلدى. آروپادە ايك الك آچلغان طىبە مەكتىبى اوشبو مەكتىبىر.

غالب بن ھەرنىڭ اوغلى «جەفر» عبدالرحمن زمانىدە آستورىلر ايلە برلەشوب مەلىكىتىنى ايكىگە آيرماقچى بولغان ايدى. عبدالرحمن آنىڭ اوزرىنە ەسكەر يىبەر وب بواشنىڭ مەدانغە چىقووينە بول قالدەرمادى. جەفرنىڭ مەتقى بولغان آستورىلرنىڭ «سەورە» قەلئەلرى ضبط ايتلدى. عبدالرحمن زمانىدە بر نىچە صوغشىلر بولوب ھەر قابوسندە عبدالرحمن ەسكەرى چىكىدى.

اوچنچى عبدالرحمن ايللى يىل قدر حكمدارلق ايتوب ھجرتنىڭ ۳۵۰ نچى سەنەسندە يتەش اوچ ياشىدە وفات ايتدى.

ايكنچى حكم او چنچى عبدالرحمن اوغلى.

۳۵۰ - ۳۶۵

عبدالرحمن نڭ وفاتىدىن سوڭ اوغلى حكم حكمدار بولدى. بونڭ زمانى اندلس مملكتىنىڭ ايڭ پارلاق وقتىدىر. ايكنچى حكم عالم وفاضل بر آدم ايدى. مملكتىدە علوم و معارف نڭ ترقىسى اوچون زور اجتهادلر صرف ايتدى. زمانىدە زور و اتاقلى عالملر، اديبلر يتوشدى. حتى خاتونلردن ئەللە نى قدر اديبه و شاعرهلر چقدى. حكم، عالم غلامغه بيك محبتلى بر آدم ايدى. والىلر و زور تورهلر سرايغه رخصتىسىز كره آلماقلىرى حالده عالملر صوراسوز طوب طوغرى سرايغه كره آلالر ايدى.

حكم صلح طرفدارى بر آدم بولدىغىدىن زور مجبوريت كورلمە سه صوغىشنى اوزى باشلاب آچمى ايدى. بو زمان خرىستىيان حكومتلىرى اوز آرا صوغىشالار ويىڭلىگان طرفى حكمدن ياردم صورىلر ايدى. لکن حكم بونلرنڭ بر يىندە ياردم ايتمىدىر ايدى.

بونڭ زمانىدە اندلس نڭ ترقىسى سوڭ درجه گە كىلدى. مملكت نڭ هر طرفىدە مدرسهلر، كىتبخانهلر، فنى و علمى جمعيتلر آچلدى. صنايع و تجارت فوق العاده ترقى ايتدى. كوب اورنلردە معدن قىولرى آچلوب، مملكت نڭ واهالىنىڭ بايووينە سبب بولدى. لکن اهالى بايوب راحتكە چومغاچ يالقاولانا باشلاديلر. اخلاقلىرى بوزلوب تورلى سفاهتكە بيرلدىلر. اچو بيك شهرت آلدى. حكم بو بوزوقلىقلرنى بترتو خصوصىدە زور اجتهادلر صرف ايتدى. حتى اچونڭ سوڭن آلور اوچون ويناغراد باقچەلرن ياندرتدى. لکن معرفتلى خلق باقچەلرنڭ بتوووينە التفات ايتماديلر، اچملىكنى باشقە نەرسەلردن ياصى باشلاديلر. حكم نڭ بو تدبىرى فائىدەسىز قالدى.

حكم زمانىدە اندلسنىڭ ايڭ پارلاق زمانى بولسىدە اندلسنىڭ انقراضغە يول طوتتوو يىدە حكم زمانىدىن باشلىنىر. اهالىدە اخلاق بوزلو اندلسنىڭ انقراضىنە زور سبب بولدى.

بونڭ زمانىدە زور صوغىش بولمادى. يالغز ليون قراللىقى ايله بر صوغىش بولوب ليون قراللىغىدىن بعض بر اورنلر ضبط ايتلدى.

حکم اون بیش یل حکومت اینکاچ، ۳۶۵ نچی سنه هجر یه ده آلتمش ایکی
باشنده وفات ایتدی.

۱۰

ایکنچی هشام ایکنچی حکم اوغلی.

۴۵۳ — ۳۶۶

حکم نڭ وفاتندن سوڭ اوغلی هشام تحت که کیچدی. هشام یاش بر بالا
بولدغندن مملکت اشن آناسی «صبیحه» اداره قیلایدی. هشام اوسکاچ اخلافسن
بر آدم بولدی. مملکت اشن قاری آلمادی. شونلقدن مملکت اشن همانده
«صبیحه» قارادی.

صبیحه اوستا تدبیرلی و عالمه بر خاتون بولدغندن مملکتنی بیک یاغشی
اداره ایتدی. هشام زمانی هم اندلسنڭ پارلاق زمانندن سانالادر. هشام نڭ
«محمد المنصور» اسمنده بر وزیر ی بار ایدی. بو دغی غایت درایتلی،
مملکت اداره سینه اوستا بر آدم ایدی.

منصور خریستیانلر ایله ۵۰ دن آرتق صوغشده بولدی. هر قایوسنده
خریستیانلرنی جیکدی.

۳۷۰ نچی سنه هجر یه ده آوروپا خریستیانلری اندلس مملکتی اوستینه
«اهل صلیب» محاربه سی آچقانلر ایدی. منصور بونلرنی بیک نق جیکدی
و صوغشلرنڭ برنده شهید بولدی. اورنینه اوغلی «عبدالمک» وزیر بولدی.
بوده آناسی کبی غیرتلی بر ذات بولدغندن مملکتنی یاغشی اداره ایتدی.
برنی قدرلی صوغشلرده بولنوب خریستیانلرنڭ ایڭ مهم بولغان موقعلری اسلام
قولینه کردی. لکن صوغشلرنڭ برنده شهید بولدی. آندن سوڭ صبیحه ده
اوزاقلامی وفات ایتدی. موندن سوڭ مملکت اداره سی اهلیتسنز آدملر قولینه
کیچوب انقراضغه بیک نق یوز هلو تدی.

عبدالمک دن سوڭ اورنینه عبدالرحمن وزیر تعیین ایتلدی. هشام نڭ
عقلسزلغندن استفاده ایتوب عبدالرحمن اوزن ولی عهد تعیین ایتدردی. شول آرا ده
محمد بن عبدالجبار اسملی بره و چقوب عبدالرحمن دن وزیر لکنی اوزینه آلدی.
وهشام وفات ایتدکن سوڭ اوزن حکمدار اعلان ایتدی. لکن بونڭ حکمدار

بولو وینه طلبیله اها لیسسی راضی بولمادیلر. محمد گه قارشو عصیان ایتوب، سلیمان اسملی بر آدم گه بیعت ایتدیلر. شوندن سوڭ سلیمان ایله محمد آراسنده صوغش باشلاندى. بو صوغش شول قدر اوزاقغه صوزلدیکه هر ایکی طرفنڭ ده کوبرهک عسکری قردی و قالغانلری ده حالدن تایدیلر. آخرنده هر ایکی طرف خریستیان حکومتلرندن یاردم صورادی. اسلام لرنڭ منقرض بولوون دورت کوز ایله کوتوب طورغان خریستیان حکومتلری بیک زور شادلق ایله یاردم ایتدیلر. محمد بن عبدالجبار صوغش ارنڭ برنده اولترلدى. حکومت سلیمان قولینه کیچدی.

۱۱

سلیمان بن حکم.

سلیمان، حکومتنى اوز قولینه آلاچده مملکتنى اوچ قسمکه آیردی. بونلرنڭ هر قابوسینه اوزینڭ دوست آدملرندن برهر والی تعیین ایتدی. سلیمانغه تابع بولو شرطی ایله بو والیلرگه زور امتیاز بیرلدى. بونلر هر قابوسی اوزلرینه تعیین ایتلکان بیرلرده مستقل اداره اینه باشلادیلر. لیکن خلق بونلردن راضی بولمادیلر. هشامنڭ رسمی وزیرى «حیران» نى آفریقاغه ییبهردیلر. حیران آفریقاغه چغوب شونده حکومت ایتوچی «علی بن حمود» نى کوردی. آنی اندلسکه چغوب حکومتنى اوز قولینه آلورغه تشویق ایتدی. علی بن حمود بونی قبول ایتوب اندلس حکومتنى اداره سن اوز قولینه آلورغه وعده بیردی.

۱۲

علی بن حمود.

علی بن حمود اندلسلیلرنڭ تلگن قبول ایتوب عسکر ایله اندلسکه کیلوب کردی. سلیمان ایله ایکی آراده صوغش باشلانوب شول صوغشده سلیمان چیکلدى هم اوتزلدی. شوندن سوڭ علی بن حمود اوزن حکمدار اعلان ایتدی.

بو وقت وزیر «حیران» نڭ خلق آراسنده زور نفوذی بار ایدی. علی بن حمود بوندن کونلہب آنی اورنندن چغاردی. «حیران» ایسه علی بن حموددن زور احسانلر کوره چک اوزنده بوندی ناچارلقلر کورگاچ علی گه قارشوخلقنی قوتورتا باشلادی. شوندن صوڭ خلق ایکی فرقه (پارتیه) گه بولنوب بر فرقهسی علی بن حمود طرفنده قالدی. بر فرقهسی «محمد بن عبدالجبار» نڭ اوغلی دورتنچی «عبدالرحمن» نی حکمدار اعلان ایتدیلر. علی بن حمود بوندن خبر آغاچ ایکی بولک عسکر حاضرلہب برینی دورتنچی عبدالرحمن اوستینه وایکنچیسینی «حیران» اوزرینه یبهردی. حیران طرفدار ی چیکلدی اوزی اوتردی. عبدالرحمن نڭ عسکری هم اشدن چغاردی. لکن بونڭ ایله علی بن حمود فائده ایتہ آلمادی، اوزندن خاقنڭ محبتی بتدی. هر کم آناغہ دشمان کوزی ایله قاری باشلادی. آخرنده بر کون مونچده اوزن بوغدروب اوترتدیلر.

۱۳

عبدالرحمن بن محمد بن عبدالجبار.

علی بن حمود اوتردکن صوڭره عبدالرحمن طرفی کوچه بیدی. اوزن مستقل حکمدار اعلان ایتدی. لکن قرطبه اهاالیسی عبدالرحمن غه بیعت ایتدی علی بن حمودنڭ قهردهسی «قاسم بن حمود» نی تحتکە مندردیلر. بونڭ اوزرینه «علی بن حمود» نڭ «یحیی» اسمنده گی اوغلی آناسینڭ میراثن دعوا ایتہر اوچون آفریقادن اندلسکە چقدی. و آغاسی قاسم ایله صوغشوب قاسم نی چیکدی، آتاسی اوزرینه اوزن حکمدار اعلان ایتدی. شوندن صوڭ اندلس مملکتی ایکینگه آیردی. بری عبدالرحمن اداره سنده وبری «یحیی» اداره سنده ایدی. بونلرنڭ آراسنده بر اوزلکسز صوغش لردوام ایتوب ئه لہ نی قدرلی مال نوڭلدی وحسابسز جان قردی. اندلسنڭ آکلیراق قسمی بونلرنڭ بو اشدن طویوب «هشام بن محمد بن عبدالجبار» غه بیعت ایتدیلر.

هشام بن محمد بن عبدالجبار.

خلقنڭ تله‌وی بوینچه هشام بن محمد اندلس مملکیتینه حکمدار بولدی. بو آدم عابد و زاهد بولوب دنیا و حکومت اشلرندن بتونله‌ی بر طرفه چيگنگان ایدی. شونڭ اوچون باشده حکمدار بولونی تله‌مه‌دی. لیکن اهالی قات - قات اوتنگاچ حکمدارلقنی قبول ایتەرگه مجبور بولدی.

هشام حکمدار بولغاچده عسکر حاضرله‌ب خریستیانلر ایله صوغشورغه باشلادی. ئلککن خریستیانلر قولینه کرگان بیک کوب اورنلرنی قایتاروب آلورغه موفق بولدی. صوگره «قرطبه» شهرینه کیلوب حکومتنڭ داخلی اشلرن انتظامغه سالورغه کرشدی. اوز بلدکلی ایله مستقل اش قیلورغه اوگره‌نگان والیلرگه بیک شدتلی فرمانلر ییبهردی. لیکن باش باشداق والیلرگه بو فرماننڭ بر تین لك تأثیری بولمادی. بالعکس هشامغه ناچار وفاتی سوزلر قایتاردیلر. آنی تورلیچه مسخره ایتدیلر. هشامنڭ والیلرنڭ بو معامله‌لرینه کیفی کیتوب حکمدارلقدن استعفا ایتدی. تویه‌نوب قرطبه شهرندن بر طرفه چيگنگدی.

هشامدن صوڭ اندلس دولتی اون‌بر واق حکومتلرگه بولنوب اندلسده «طوائف ملوک» دوری باشلاندى. بو واق حکومتلر برله‌شوب اتفاق ایله خریستیانلرغه قارشو طوراقچ اورنده بر بری ایله صوغشوب اسلام قانی توگشورگه باشلادیلر. صوغشده چيگنگان طرف خریستیان حکومتلرندن یاردم صوریلر ایدی. اندلس قطعه‌سنده اسلام لرنڭ آیاق ازلیری قالماون تله‌گان خریستیان حکومتلری آنلرغه برده قزغانمی یاردم ایتهلر ایدی. خریستیانلر اوزلریده تیک طورمیلر، تورلی طرفدن اسلام شهرلرن برهم برهم قوللرینه قوشره‌لر ایدی.

طوائف ملوک آراسنده‌غی صوغشلر بولای دوام ایتکانه اندلس مملکتینڭ خریستیانلر قولینه کرکوب بته‌چگی بیک آچق معلوم ایدی. مملکتنی شوندى بر فلاکتدن قوتقارور اوچون اندلس مسلمانلری «قرطبه» شهرنده بر «اجتماع ملی» یاصادیلر. بواجتماعده مملکتنی خریستیانلردن صافلار اوچون

چاره ازله دیلر. بیک اوزاق مذاکره دن صوڭ آفریقاده حکومت اینوچی
«مرابطین» حکومتندن یاردم سورار اوچون ایلچی ییبه رگه قرار بیردیلر.

۱

طوائف ملوک و مرابطین دولتی.

۵۴۰ — ۴۴۰

مرابطین دولتی آفریقانڭ شمالنده «عبدالله» اسملی بر شیخ (ایشان)
طرفندن تأسیس ایتلگان بر حکومتدر. شیخ عبداللهنڭ مریدلرینه «مرابط»
دیوب پورندکلرندن آنڭ تأسیس ایتکان حکومتینه ده «مرابطین دولتی»
دیوب اسم بیرلیدی.

شیخ عبدالله اوزی گل آخرت اشلری ایله مشغول بولدغندن حکومت
اشلرن «یحی بن عمر» اسملی بر آدم اداره ایتنه ایدی. «یحی» وفات
ایتکچ آنڭ اورنینه قهرده شی ابوبکر تعین ایتلیدی. ابوبکر صوڭ حکومت
اداره سی «یوسف بن تاشفین» اسملی بر آدمگه تاپشرلیدی. اندلس مسلمانلرینڭ
بو دولتکجه مراجعت ایتدکلری زمان حکومت شول «یوسف بن تاشفین»
اداره سنده ایدی.

یوسف اندلسلیلرنڭ اوتنچلرن قبول ایتوب قوتلی بر عسکر ایله اندلسکجه
کیلوب کردی. اندلسنڭ انقراضن کوتکان خریستیانلر اوچون بو اش بیک
آغر طویلیدی. شونلقدن خریستیانلر اتفاق ایتوب یوسف غه قارشو چقدیلر.
ایکی طرفنڭ عسکری «ذلافه» دیگان اورنده اوچراشوب قزو صوغش
باشلانیدی. قانلی بر صوغشندن صوڭ خریستیان عسکری چیکلوب کپرو
چینگلیدی. یوسف ده خریستیانلر ایله صوغشونی قویوب طوائف ملوکنی
تأدیب ایتهرگه کرشدی.

یوسف نی قدرلی تدبیرلی وغیرتلی بر آدم بولسه ده بو اورنده زور
بر خطالوق اشلیدی. یوسف خریستیانلر ایله صوغشونی دوام ایتدروب روحی
سونگان خریستیانلرنی تاغی بر هجوم یاصی آلماسلق در جه ده ایزهرگه تیوش
ایدی. لیکن بونی اشلهمه دی. بلکه طوائف ملوک ایله چووالدی. خریستیانلر

یوسف ننگ بو اشندن استفاده ایتوب اوز آرا اتفاق یاصادیلر. و فرانسیه قرالی فیلیپ دن یاردم آلوب نلکده گیدنده نق حاضرله نوب اندلسکه یا کیدن هجوم باشلادیلر.

طوائف ملوکگه بر طرفدن خریستیانلر ایکنچی طرفدن یوسف هجوم یاصی ایدی؛ طوائف ملوک ایکی اوط آراسنده قالیدی. شونلقدن طوائف ملوکنگ بعضیلری خریستیانلر ایله اتفاق یاصارغه باشلادیلر. حتی «مرابطین» دولتین اندلسکه چاقورورغه باشلاب یورگان «محمد المعتمد» یوسف غه قارشو طور اوچون «فاستیلیه» قرالی آلفونس ایله اتفاق یاصادی. شول اتفاقنی برکتور اوچون قزی «سیده» نی آلفونسغه خاتونلقه بیردی. «سیده» اسلام دیندن چغارلوب «ماریه» اسمی ایله آنالیدی. بو وقت آراغونیه قرالی آلفونس اندلسکه هجوم ایتوب «قرطبه» شهرینه قدر یاقنلاشدی. فاستیلیه قرالی آلتنچی آلفونس «دورو» نهری ایله «منهو» نهری آراسنده غی بیرلر نی ضبط ایتوب فرانسیه عسکر باشلقلرندن «هانری دو بورغون» غه باغشلادی. شول اورنگه «پورتو قونتلغی» دیوب آتادیلر. سوکروه اول بیرلر کیکایتلوب «پورتوغالیه» اسمنده بر قراللق تأسیس ایتلیدی. منه شولای ایتنه طورغاچ اندلسنگ هر طرفدن چابولری قرقلا باشلادی.

«یوسف» پورتوغال طرفلرنده صوغشده ایکن خسته له نوب وفات ایتدی. اورنینه اوغلی «علی» حکمدار بولدی. لکن بونگ زماننده مملکت ضعیفله نورگه باشلادی. چونکه بر طرفدن اندلس عربلری تورلی اورنده اختلال چغاردیلر. ایکنچی طرفدن آفریقاده «محمد بن تومرث» اسملی بر آدم اهالینی «مرابطین دولتی» نه قارشو قوتورتا باشلادی.

هجرتنگ ۵۴۰ نچی یلنده مرابطین دولتی تمام ضعیفله ندی. اندلسنگ کوبرهک قسمی خریستیانلر قولینه کردی. علی ننگ وفاتندن سوک «مرابطین دولتی» تمام منقرض بولدی.

۲

موحدین دولتی.

موحدین دولتین تأسیس ایتوچی کشی «محمد بن عبدالله تومرث» اسملی بر آدمدر. بو آدم ایگ الک «قرطبه» شهرنده علم تحصیل ایتمش سوکروه

بغداد طرفلرینه باروب مشهور امام غزالیڭ درسینه دوام ایتدی و آناردن اجازت آلدی. سوڭره آفریقاغه قایتوب درویش قیافتنده بوردی وشول سایهده اوزینه بایتاقی آدملر اییهرتدی. آفریقانڭ شمالنده گی آطلاس طاغلیری آراسینه بر کر پیوست بنا ایتدروب اییهر چنلری ایله شونده اورنلاشدی.

«موحدین» اسمنده جیتمش اعضالیق بر جمعیت تأسیس ایتوب مملکت نڭ کچکنه رهک اشلرن شول اعضالرغه تاپشروب زور راق اشلرن اوزی قاری باشلادی. اوزاق طورمی «مرابطین دولتی» نه صوغش آچوب آنلرنڭ بیک کوب بیرلرن ضبط ایتدی. شول آراده «محمد بن عبدالله» وفات ایتوب اورنینه مریدلرندن «عبدالمؤمن» اسملی بر آدم حکمدار بولدی. عبدالمؤمن مرابطین ایله صوغشنی دوام ایتدروب مرابطین دولتینڭ فالغان بیرلرنده ضبط ایتوب، مرابطین دولتی منقرض بولدی. عبدالمؤمن اندلسکه هچوم ایتدیرگه حاضر له نگانده وفات ایتدی. اورنینه اوغلی یوسف حکمدار تعیین ایتلیدی.

یوسف حکمدار بولغاچده آتاسینڭ باشلاغان اشن بولده فالدرماس اوچون بیک قووتلی عسکر ایله اسپانیهغه چقدی. ایڭ الڭ «پورتوغالیه» قرالی اوزرینه صوغش آچوب آنلرنڭ «شنتیمیرین» قلعه سن محاصره ایتدی. محاصره وقتنده شهید بولوب اورنینه اوغلی «یعقوب» حکمدار بولدی. بوده آتاسی کبک صوغشنی دوام ایتدیره باشلادی.

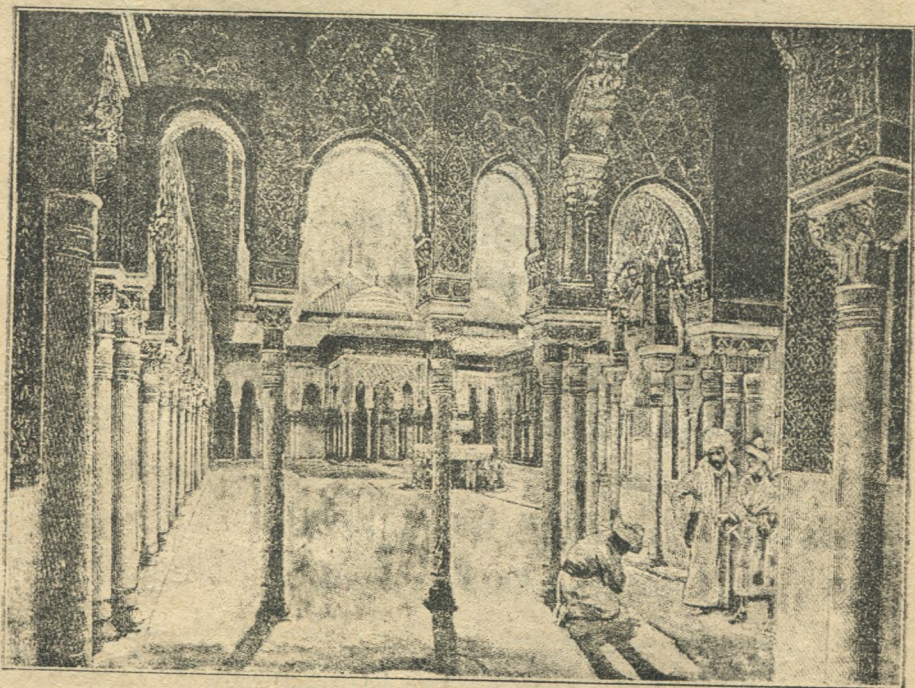
فاستیلیه قرالی موحدین نڭ اندلسده قووت تابووندن قورقوب تیره یاقده غلی خریستیان حکومتلرن اتفاقه اوندهدی. خریستیانلر برله شوب یعقوبغه قارشو صوغش آچدیلر. «اراکه» دیگان اورنده زور صوغش بولوب خریستیانلر چیکلدی. بوندن سوڭ یعقوب اون آلتی یل قدر حکمدارلق ایتوب وفات ایتدی. اورنینه «محمد الناصر» حکمدار بولدی.

یعقوبنڭ وفاتندن سوڭ پاپالرنڭ تشویقی ایله خریستیانلر اندلسکه «اهل صلیب» هجومی یاصادیلر. محمد الناصر خریستیانلرغه قارشو دورت یوز مڭ عسکر ایله قارشو چقسهده «طولوزا» شهری یاقننده چیکلدی. موندن سوڭ «موحدین دولتی» ازواق دوام ایته آلهای منقرض بولدی.

بنی احمد حکومتی.

۶۳۳ — ۸۷۰

طولوزا محار به سندن صوڭ اندلسنڭ كوب اورنى وقرطبه شهرى « فاستيليه »
 قرالى اداره سينه كيچدى. يالغىز « چهن » « بلنيسه » « اشبيليه » ده اوچ
 اسلام حكومتى قالدى. لىكن بونلرده ايسكى عادتلرى اوزرينه بر برى ايله
 صوغشوب طورالر ايدى. لىكن اوزاق اوتمه دى قاستيليه ليلر « اشبيليه » نى
 و آراغونيه ليلر « بلنيسه » نى ضبط ايتديلر. « چهن » اميرى محمد بن الاحمر
 مركز حكومتى قاستيليه قرالى آلفونسغه قالدروب « غرناطه » شهرينه كوچدى.
 شونده « بنى احمد حكومتى » اسمنده بر حكومت تاسيس ايتدى. ايسپانيا نڭ
 بر پوچماغنده بولغان « بنى احمد حكومتى » ايكى عصر يارم قدر دوام ايتوب
 « غرناطه » شهرى بيك زور معهوريت كسب ايتدى. اندلس نڭ تورلى

غرناطه ده الجهره سرايى .

اورنندن خریستیانلرنڭ ظالمینه توزه آلمی قاچوب کیلگان عالم علما غرناطه شهرینه جیولدی. وشول آدملر «غرناطه» شهرینڭ توزکلگینه ومملکتده علم، معارفنڭ ترقی ایتووینه زور خدمتلر ایتدیلمر.

غرناطه شهرنده گی مشهور «الحمرء سراپی» بنی احمر حکومتی طرفندن بنا ایتدیلمگان قیمتلی بر اثردر.

محمد بن الاحمر وفات ایتکچ اورنینه ایکنچی محمد حکمدار بولدی. بونڭ زماننده افریقادهغی «بنی مرین» سلالهسندن «یعقوب» اسملی برهه اندلسکه چقدی، غرناطه عسکری ایله برلهشوب خریستیانلرغه قارشو صوغش آچدی. لکن عسکری جیکلدی. یعقوب کیرو افریقاغه قایتوب کیتدی. بوندن سوڭ اسلاملر بیک اوڭغایسز حالگه کیلدی. آراسی اوزاق اوتمهدی شولوق سلاله دن «ابو الحسن» اسملی برهه تاغی اندلسکه چغوب قاستیلیه قرالی آلفونسغه قارشو صوغش باشلادی. لکن بوده مغلوب بولدی. بوندن سوڭ قاستیلیه لیلر اوچون بنی احمر حکومتن بترورگه ممکن بولسهده قاستیلیه قرالغی نڭ اوز اچنده چوالولر بولدغندن بنی احمر حکومتینه هجوم یاصی آلمی طوردیلمر.

بیچاره اندلس دولت امویه سینڭ انقراضینه سبب بولغان تخت دعوالری، حمیتسز تورهلرنڭ، والیلرنڭ بر، بری ایله نزاع ایتهرگه باشلاولری «بنی احمر حکومتی» نڭده انقراضینه سبب بولدی. شوبله، که: علی اسملی حکمدار زماننده بر ولایتده والی بولوب طورا طورغان قهردهشی «عبدالله» استقلال دعوا ایته باشلادی. شول سببلی علی ایله عبدالله آراسنده صوغش آچلدی. عبدالله اوزینڭ مغلوب بولاچغن بلیگچ قاستیلیه قرالی «هانری» دن یاردم صورادی. آنڭ یاردمینه مقابل غرناطه نڭ آچقچی بولغان بر نیقدرلی کریپوستلرنی هانریغه تسلیم ایتهرگه وعده بیردی.

علی نڭ اوغلی «عبدالله الصغیر» آتاسینه قارشو اختلال چغاردی. عبدالله آتاسن اشسزلک ایله اتهام ایتوب اوزی حکمدار بولورغه تلهدی. اوزن اهلایگه اشکللی وجسارتلی کورسه تور اوچون قاستیلیه قرالی اوستینه صوغش آچدی. لکن صوغشلرنڭ بونده قاستیلیه لیلرغه اسیر توشدی. قاستیلیه قرالینه غرناطه نی تسلیم ایتهرگه وعده بیروب آزاد ایتلدی. سوڭره قاستیلیه قرالینڭ یاردمی ایله

آتاسى ايله صوغشورغه باشلادى. شولاي ايتە طورغاچ مەلىكت نىڭ آچقچى دە يوزاغىدە خرىستىيانلرغە وعدە ايتىلدى.

غرىناطە خرىستىيانلر طرفىدىن محاصره ايتىلدى. لىكىن، آنىڭ قلعه لرى بىك محكم بولغانلىقىدىن آنى تىزگنە آلو مەكىن بولمادى. خرىستىيانلر اوز عسكەر لرى طورا طورغان اورنغە «سانتافە» اسملى بىر شەر بنا ايتوب غرىناطە نىڭ بىرلگانىنە قىر كوتوب باتورغە مجبور بولدىلر. آخىرنە غرىناطە اھالىسىنىڭ مەقبۇلە گە اقتدار لرى قالمىغاچ، غرىناطە صلح طرىقىلە آراغونىە قرالى «فىردىناند» ايله «ايزابىللا» غە تىسلىم ايتىلدى.

غرىناطە نىڭ موڭغى كونلرى.

غرىناطە نىڭ تىسلىمەندىن صوڭ اندلس مسلمانلرىنىڭ ھالى.

غرىناطە نى تىسلىم ايتىكەندە اسلاملر خرىستىيانلر ايله بىر مەھدە يىساغانلر ايدى. بىو مەھدە نىڭ مادەلەرنىدىن بىرى: خرىستىيانلر، اسلاملرنىڭ ماللىرىنە، جانلرىنە تىمەسكە، دىنلەرنە ايرىكن ياشارگە، مەھب و عادتلەرنە ايرىك بىرلورگە ايدى. باشدە راق خرىستىيانلر بىو مەھدە گە رعايە قىلسەلر دە صوڭغە تابا بىو مەھدە نىڭ توزان قىر تائىرى قالمادى. خرىستىيانلر، اسلاملرغە قىلماغان ظلم لىون قالدردىلر. شەرلرى بىمىرلدى، يورطلرى ياندرلدى، غزىلرگە اوز

تللرنده سویلهو منع ایتلدی، نیچه یئلر طرشوب وجودکه چغارلغان اسلام مدینتی یوققه چغارلدی؛ بیک کوب مسلمانلرنی جبر لهب دینلرندن یازدردیلر. خریستیان دینن قبول ایتمه گان مسلمانلر تاغان ایله اوطقه آتدیلر. خاتون قزلارنک ناموسلرینه تیو ثواب سانالدی. آخر اسلامار عبادت اسلامیه نی قاچوب قیلماسونلر اوچون تفتیشچی مخصوص تورهلر تعیین ایتلدی. آخرنده اسلاملرنی ایسپانیادن قوارغه باشلادیلر. مهلسکتدن چقماغان اسلاملرغه قتل عام اجرا اینه باشلادیلر. بیک کوب مسلمانلر یورطلرن و ماللرن خریستیانلرغه قالدروب مهلسکت دن چغوب کیتهرگه مجبور بولدیلر.

بو وقت باشقه اسلام حکومتلریده فارشلق اچنده بولغندن اندلس اسلاملرینه یاردم ایتوچی بولمادی. یالغز عثمانلی خلیفه لرندن «سلطان سلیمان قانونی» حضرتلری، مشهور قاپیتان خیرالدین بار باروس پاشانی بیبهروب ۷۰ ماک قدر اندلس مسلمانن آفریقاغه چغارتورغه سبب بولدی، اولده باشقه تورلی یاردم ایته آلمادی. شوندن سوک اوزاق اوتمه دی اندلسک بر فردمسلمان قالمادی. اسلاملر اندلسنی فتح اینکانده خریستیانلرغه دین و عادتلرنده حریت بیردیلر، مال و جانلرینه طوزان قدر ضرر ایرشدرمه دیلر. خریستیانلر ایسه اسلاملرغه قیلماغان جبر و ظلمنی قالدرمادیلر، وحشتنک ایک سوکینه ییتدیلر.

اندلس مسلمانلرینک بو حالگه کیلووینه سبب نی بولدی.؟ آلفونس، ایزابیللا کبی خریستیان حکمدارلرینک اجتهادیمی یاخود اسلاملر اوزلریمی.؟ (*)

(*) تاریخ اوقودن مقصد، اوتکان عصرده غی ملتارنک حاللرندن خبردار بولوب آنلرنک یاخشی اشارندن اوزنک، کیلوشمه گان ویتوشمه گان اوزلرندن عبرت آلوب حاله زنی اصلاح بولغندن شا کردلرگه شوندی سوؤاللر بیروب تاریخدن حصه آلو قوه سن آرتدورغه تیموش دیوب بلام. بو یالغز اندلسیلر حقنده توکل هر دورنک اوزنه کوره سوؤاللر بیورورگه ممکن بو معلم اندیلر اشی. شونک اوچون مین اوز طرفندن اویلانغان یا که عموم طرفندن قبول ایتلگن سببلرنی یازمادم؛ متصدم شا کردلرگه تاریخدن حصه چغارتو قوه سن آرتدوردر.

VII

طوائف ملوک

بنی اغلب حکومتی.

۱۸۴ — ۲۹۶

مغرب طرفلری مرکز خلافتدن یراق بولدغندن اول طرفلرده اسلام حکومتی نڭ نفوذی آز ایدی. شونندن استفاده ایتوب حاضرگی فاس طرفلرینده «ادرسیه» «بنی مدرار» و «بنی رستم» اسمنده بر نیچه واق حکومتلر تأسیس ایتلگان ایدی. شونلرینی بتروب مغرب طرفلرن عباسیه دولتی قولینه آلور اوچون «هارون الرشید» آفریقاغه عسکر بیبهردی. بو عسکرگه باشلق ایتوب «ابراهیم بن اغلب» اسملی بر آدمنی تعیین ایتدی. ابراهیم مقتدر بر آدم بولدغندن اول طرفلرینی بیک تیز باصدردی. هارون الرشید، ابراهیم نڭ بو خدمتینه مکافات اولارق آنی آفریقاغه والی ایتدی. ابراهیم اولدرک والی حکمنده بولسه ده سوکغه تابا، دولت عباسیه گه تابع بولمق شرطی ایله، مملکتینی مستقل اداره ایته باشلادی. عباس خلیفه لری بونی بلسه لرده اغلیلیر، امویلر نڭ تجاوزندن صاقچی حکمنده بولدغندن طاوش چغارمادیلر. شولای ایته طورغاچ اول بیرلرده «بنی اغلب حکومتی» اسمنده بر قوتلی اسلام حکومتی تأسیس ایتلیدی. بو حکومتنی باشلاب تأسیس ایتوچی آدم «ابراهیم بن اغلب» بولدغندن، تأسیس ایتکان حکومتینه ده «بنی اغلب حکومتی» اسمی بیرلیدی. بنی اغلب حکومتی قوتلی بر فلوط یاصاتوب بحر سفید اچنده گی آطلرغه هم جنوبی آوروپاغه هجوم ایته باشلادی. **حکمرگی جیبیلک آلمس** فتح ایتوب «صقلیه» اسمنده بر اسلام حکومتی یاصادیلر ایتالیا نڭ داخلی ایشلرینه قاتناشوب اوز قوللرینه قاراتدیلر. بونلرنڭ یاصاغان دار الفنونلری و صناعت خانهلری ایتالیا نڭ ترقیسینه زور سبب بولدی.

بنی اغلب حکومتندن طوقز حکمدار دکیلوب ۲۹۶ سنه هجریه گه قدر
 ۱۱۲ سنه دوام ایتدی. ایگ صوگفی حکمدار لری بولغان «زیاده الله» زماننده
 فاطمیون دولتی طرفندن محو ایتدی.

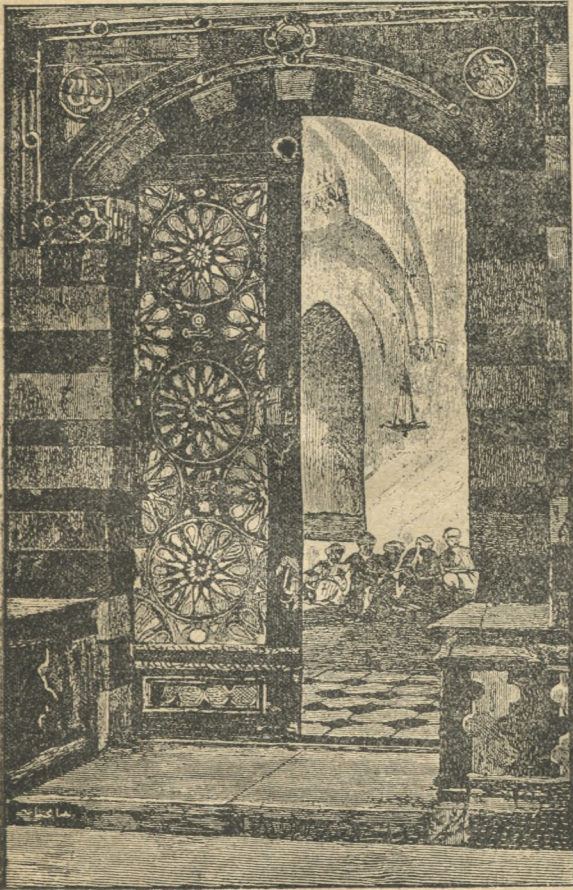
۲

فاطمیون دولتی

۵۶۷ — ۲۹۶

عباسیه خلیفه اردن «مکتفی بالله» زماننده «سعد» اسملی بر آدم اوزن

حضرت رسول نسلندن
 کورسه توب اطرافینه
 آدم لر ایهرته باشلا-
 دی. مکتفی بالله
 بوندن خبر آغچ
 سعدنی طوتوب حبسکه
 یابارغه امر ایتدی.
 شونی سیزوب سعد
 آفریقاغه قاچدی.
 حاضرگی جزائر و فاس
 طرفلرینه باروب
 اوزینه بیک کوپ
 آدم لر ایهرتدی.
 وشول آدم لردن عسکر
 ترتیب ایتوب فتوحاتقه
 باشلادی. آخرنده بنی
 اغلب حکومتنده ضبط
 ایتدی.

سعد، تاسیس ایتکان حکومتینه «فاطمیون دولتی» دیوب اسم بیردی. «مهدیه» شهرن پایتخت یاصادی.

سعددن سوڭ دورتنچی حکمدار بولغان معز زماننده مصر قطعہ سی هم ضبط ایتلیدی. «مصر القاهره» شهر ی بنا ایتلوب پایتخت مهدیه شهرندن مصرغه کؤچرلیدی. مصردهغی مشهور «الازهر» جامعی فاطمیون دولتی طرفندن بنا ایتلماشدر. فاطمیون دولتی عباسیلردن سوریه طرفلرن هم ضبط ایتکانلر ایدی. لکن اهل صلیب هجومینه قارشو طوراً آلمی تاشلارغه مجبور بولدیلر.

فاطمیون حکمدارلرینڭ اوڭلگیلری مملکتنی یاغشی اداره ایتسه لرده سوڭغه تابا اداره سی اخلافسز آدملر قولینه کیچوب مملکت ضعیفله ندی. بو حکومت نڭ سوڭ حکمداری عاضد لدین الله وفات ایتکچ اوز اورنینه حکمدار بولاچق وارشی قالمادی. شونلقدن حکومت باش وزیر ی صلاح الدین ایوبی اداره سینه کیچدی.

۳

ایوبیه دولتی.

۵۶۷ — ۶۴۹

فاطمیون دولتی سوڭغه تابا ضعیفله نه باشلاغان ایدی. شول آراده اوروپا خریستیانلری برله شوب «اهل صلیب» هجومی یاصادیلر. فاطمیون حکمداری «عاضد لدین الله» اهل صلیبغه اوزیگنه قارشو طوراً آلباغاچ، شام و عراق طرفلرنده حکومت ایتوچی «نور الدین» دن یاردم صورادی. نور الدین بر مقدار عسکر ایله عاضد لدین اللهغه یاردم ایتدی. نور الدین نڭ بو عسکرنده باشلق «اسد الدین» و معاونی «صلاح الدین ایوبی» ایدی. نور الدین عسکرینڭ یاردمی سایه سینده فاطمیون دولتی اهل صلیب هجومندن قوتلیدی. اسد الدین ایله صلاح الدین ایوبی بو صوغشده بیک زور قهرمانلقلر کورسه تدیلر. عاضد لدین الله بوکما مکافات اولارق «اسد الدین» نی باش وزیر و «صلاح الدین ایوبی» نی آڭارغه معاون یاصادی. اسد الدین شول یل اچنده وفات ایتدکندن صلاح الدین ایوبی باش وزیر بولدی.

صلاح الدین الایوبی اوزینک عقل و تدبیری هم سوزگه اونکنلیگی سایه سنده مصر معتبرانینک اخلاصن اوزینه جلب ایتدی. عاضد لدین الله وارثسز وفات ایتدکنندن اهالی صلاح الدین الایوبینی حکمدار اعلان ایتدیلر.

صلاح الدین حکمدار

بولغاچده، آتاسینه نسبت ایله حکومتنی «ایوبیه دولتی» دیوب آتادی. بوکئا قدر خطبه لرده فاطمیون حکمدار- لرینک اسمی اوقولا ایدی. صلاح الدین بـونی بترتوب عباسیه خلیفه لری اسمینه خطبه اوقتاباشلادی. صلاح الدین گه قدر مصرده شیعه مندهبی تارالغان ایدی. صلاح الدین آنی بترتوب اهل السنة مندهبی تاراتدی.

صلاح الدین الایوبی حضرتاری.

صلاح الدین الایوبی قدسنی اسلاملر قولندن آلورغه صوغش آچقان اهل صلیبغه قارشو طوردی. آنلرغه قارشو زور قهرمانلقلر کورسه تدی. یمن طرفلرندن کوب اورنلرنی فتح ایتوب شونده «بنی ایوب» اسمنده بر حکومت تأسیس ایتدی. خبش، نوبه طرفلرینه عسکریینه روب اول طرفلرده هم زور فتوحاتلر یاصادی. «نور الدین» وفات ایتکچ، حلب، دیار بکر، الجزیره طرفلرینه عسکریینه روب اول طرفلرنی اوز ادره سینه آلدی.

صلاح الدین الایوبی یکریمی یکی یل حکمدارلق ایتکچ ایلملی یدی یاشنده وفات ایتوب حکومت اوغللری قولینه کردی.

ایوبیه دولتندن اون حکمدار کیلوب آلتنچی سی «ام الحلیل» اسمنده خاتون ایدی. اونچی حکمداری «موسی بن یوسف» زماننده باش وزیر بولغان «عز الدین ایپک» (ترك توره لرندن) اسملی بر آدم طرفندن بترلدی. بو آدم حکومتنی اوز قولینه آلوب «غلامان اتراك» اسمنده بر حکومت تاسیس ایتدی.

۴

غلامان اتراك.

۷۸۴ — ۶۴۹

غلامان اتراك حکومتن عز الدین ایپک اسملی بر آدم تاسیس ایتدی. بو آدم نك «موسی بن یوسف» نك باش وزیری بولوب طوردی. سوگره موسی بن یوسفنی اورنندن توشروب اوزی حکمدار بولدی. سوگره بو حکومتکه «غلامان اتراك» حکومتی دیوب اسم بیردی.

عز الدین اوزی صاغ وقت مملکتنی بیک یاخشی اداره ایتدی. لکن وفاتندن سوک حکومت اقتدارسز آدملر اداره سینه کروب ضعیفله نورگه باشلادی. غلامان اتراك دولتنده حکمدارلق میراث طریقی ایله بولمی الوغلر نك اتقاقی ایله تعیین ایتله ایدی. بو حکومتده باری یکریمی دورت کشی حکمدارلق اینوب ۱۲۵ نچی سنه هجریه گه قدر دوام ایتدی.

سوک حکمدار بولغان «ملک صالح» بیک یاغلی حکومتکه کیچدی شونلقدن حکومتنی «بر فوق» اداره ایتله ایدی. سوگره «بر فوق» «ملک صالح» نی اورنندن توشروب اوزی حکمدار بولدی. غلامان اتراك حکومتن بتروب، «غلامان چراکسه دولتی» اسمنده بر حکومت تاسیس ایتدی.

۵

چراکسه دولتی

۷۸۴ — ۹۲۳

چراکسه دولتندن یکریمی اوچ حکمدار کیلوب ۱۳۹ یل قدر دوام ایتدی. بو دولت مصر قطعہ سنندن باشقه شام، سوریه و حجاز طرفلرینه ده خواجہلق

ایته ایدی. بونلر زماننده «تیمرلنک» ظهور ایتوب شام و سوریه طرفلرن قوللرندن آلسهده مصر طرفلرینه تجاوز ایتمهدی. شونلقدن مصر طرفلری همانده چرا کسه دولتی قولنده قالدی.

۹۲۳ نچی سنه هجریهده صوڭ حکمدار «ملک اشرف قانصور الفوری» ایران شاهی اسماعیل صفوی ایله اتفاق یاصاب عثمانلی حکومتی ایله صوغشورغه باشلادی. بو وقت عثمانلی دولتنده «سلطان سلیم خان» خلیفه لک ایته ایدی. «مرج دابق» دیگان اورنده سلطان سلیم ملک اشرف نڭ عسکرن چیڭدی. بو صوغشده ایڭ الڭ «اسماعیل صفوی» صوڭره «ملک اشرف» اوتلرلی. بوندن صوڭ چرا کسه دولتینه «طومان بای» حکمدار بولسهده صوغشلرنڭ برنده اولده اولترلیدی. طومان بای نڭ اوتلولوندن صوڭ چرا کسه دولتی منقرض بولدی. مصر، شام، سوریه و حجاز قطعسه عثمانلیلر اداره سینه کردی.

آسیادهغی طوائفی ملوک.

صوڭغه تا با عباسیه دواتمی نڭ تورلی اورنلارنده چوالولار باشلانیدی. والیلر، زورراق تورهلر اوزلرینه آدملر ایبهرتوب استقلال دعوا ایته باشلادیلر. علویلر و امیر الامرالر بو چوالولار نڭ ایڭ باشنده یوریلر ایدی. ایران طرفلرنده استقلال آرزوسی بیگره کده قوتلی ایدی. بحر خزر نڭ جنوبنده گی علویلر «حسینیه» و «حسینیه» اسمنده حکومت تأسیس ایتدیلر. دیلم اهلایسنندن «مرداویج» اسملی بر آدم چغوب بو حکومتلرنی بتردی. شونده اوزی بر حکومت تأسیس ایتدی. ایران نڭ موندن باشقهده بایتاق اورنلارن ضبط ایتدی. لکن بو حکومت اوزاق دوام ایتمهدی. «آل بویه حکومتی» طرفندن ضبط ایتلیدی.

آل بویه حکومتی

۳۲۱ — ۴۴۸

بحر خزر نڭ جنوب غربیسندن «دیلم» دیگان اورنده «ابو شجاع بویه» اسمنده بر اوطنچی جمال بولوب آنڭ علی، حسن، احمد اسملی اوچ اوغلی

بولغان، بو اوچ قهردهش «مرداویج» غه قوشلوب آنک حکومت یاساوینه زور یاردم ایتمکالر. بونلرنک شول خدمتلرینه مکافات اولارق، مرداویج هر قایوسون بره طرفغه والی ایتوب قویغان ایدی.

علی «مرداویج» اسمندن بر نیچه مرتبه صوغش آچوب زور قهرمانلقلو کورسه ندی و اصفهان شهرن ضبط ایتدی. مرداویج علی دن شبهه له نوب، صوغشودن طوقنارغه امر ایتدی. علی مرداویج نک امرینه اهمیت بیرمه دی حتی مرداویج نک دوستی و متفق بولغان «یاقوت» نک اداره سنده بولغان «شیراز» شهرن ده ضبط ایتدی. مرداویج علی نک بو ایشینه آچولانوب آنارغه قارشى عسکر بیبه ردی. لکن علی مرداویج نک عسکرون بیک نق جیکدی وشوندن صوگ اوزن مستقل حکمدار اعلان ایتوب «عمادالدوله» لقبن بیردی. هم حکومتن عباسی خلیفه سی «الراضی بالله» دن تصدیق ایتدردی.

علی غایت تدبیرلی وشجاعتملی بر آدم بولدغندن اهلینک محبتن جلب ایتدی مملکتن بیک زور ایتدی.

حسن دخی اوزینه «رکنالدوله» لقبن بیروب ایران نک شمالنده بر حکومت تأسیس ایتدی. «طهران» (ری) شهرن پایتخت یاصادی.

اوچنچی قهردهش لری «احمد» اوزینه «معزالدوله» لقبن بیروب «عراق»، «اهواز»، «بصره» و «واسط» طرفلرته بر حکومت تأسیس ایتدی. بوندن صوگ بغدادنی ضبط ایتوب «مستکفی باللهنی» اورندن توشردی. آنک اورنینه «مطیع لامرالله» نی خلیفه اعلان ایتدی. آسیادن کیلگان تورکلرنی تاراتوب امیرالامرالقنی اوزینه آلدی. سلجوقیلرنک ظهورینه قدر امیرالامرالق «آل بویه» قولنده قالدی. «آل بویه» دن اون یدی حکمدار کیلوب ۱۲۸ سنه قدر دوام ایتدی. بولار زماننده عباسیه خلیفه لرینک یالغز اسملر یکنه قالدی.

۲

بنی طاهر حکومتی.

۲۵۹ — ۲۰۵

«بنی طاهر حکومتی» طاهر اسملی بر آدم طرفندن تأسیس ایتلیدی. عباسیه خلیفه لرندن الامین ایله الاموننک تخت نزاعسی وقتنده طاهر، الامون

طرفدارلرینک عسکر باشلیقی ایدی. طاهر بغدادنی ضبط ایتوب المأموننک خلیفه بولووینه سبب بولدی. شونک اوچون مکافات اولارق المأمون طاهرنی «خراسان» طرفلرینه والی ایتوب قویدی. طاهر بر آزدن خراسانده اوز اسمینه خطبه اوقتوب استقلال اعلان ایتدی. و حکومتن المأمون دن تصدیق ایتدردی. بنی طاهر حکومتندن بیش حکمدار کیلوب ایلیلی دورت یل دوام ایتدی. بیشنچی حکمدار بولغان «محمد بن طاهر» زماننده منقرض بولوب «بنی لیث حکومتی» اداره سینه کیچدی.

۳

بنی لیث حکومتی.

۲۵۳ — ۲۸۶

بو حکومت آفغانستانده صاری بافر چیلیق هنری ایله ترکک ایته طورغان «یعقوب بن لیث» اسملی بر آدم طرفندن تأسیس ایتلیدی. یعقوب آتاسینک هنرینی تاشلاب اوزینه بایتاق آدملر ایبهرتدی وشونلر ایله تیره یاقعه هجوملر یاصاب بایتاق پیرلر ضبط ایتدی. بر آزدن صوگ «هرات» طرفلرینده بر حکومت تأسیس ایتهرگه موفق بولدی. خراسان طرفلرینه هجوم ایتوب بنی طاهر حکومتن بتروب پیرلرن اوزینه قوشدی. یعقوب اوزی تأسیس ایتکان حکومتنی عباسیه خلیفه سی «المعتز بالله» دن تصدیق ایتدردی. المعتز طرفندن اوزینه «پادشاهلق کیومی» ییبه رلدی. بوندن صوگ یعقوب عباسیه دولتی قولنده بولغان ایران طرفلرن ضبط ایتدی. یعقوب پیرن کیگه پتور اوچون تاغی آلفه رق باریمچی بولسه ده المعتضدنک عسکری طرفندن چیکلدی. شوندن صوگ اوزاق طورمادی وفات ایتدی. اورنینه اوغلی «عمرو بن لیث» حکمدار بولدی.

عمرو بن لیث دخی آتاسی کبی عباسیه خلیفه لری قولنده بولغان پیرلرگه طمع ایتدی. لکن معتضدنک امری ایله بخارا حاکمی «اسماعیل سامانی» عروگه فارشی چقدی ایکی آراده بولغان صوغشده «عمرو بن لیث» اسیر توشدی، عسکری بیک نق چیکلدی. بوندن صوگ اوغلی حکمدار بولسه ده اولده اسماعیل سامانی طرفندن مغلوب بولوب «بنی لیث حکومتی» منقرض بولدی.

۴

آل سامان حکومتی.

۲۸۷ — ۳۸۹

بو حکومت بخارا حا کمى « اسماعیل سامان » طرفندن تأسیس اینلوب
چاراغی طوقز آدم حکمدارلق ایتدی. ویوزیل قدر دوام ایتدی.
اسماعیل مأمونگه قیلغان خدمتی سایه سنده، بخاراغه حا کم ایتلی وشونده
آل سامان حکومتی اسمنده بر حکومت یاصادی. بنی لیث حکومتی ایله صوغشوب
حیرلرن ضبط اینوب مملکتن زور ایتدی. آل سامان حکمدارلری شونده غی
تورک و تاتارلر ایله صوغشوب تاتارلرنک غربکه تجاوز پلانلرن بوزدیله.
بو حکومتنک طوقزچی حا کمى بولغان عبد الملک « غزنه » ده حکومت ایتوچی
« سلطان محمود سبکتکین » ایله صوغشوب مغلوب بولدی. بو وقت شمال شرقی
طرفندن تورکلرده هجوم ایتدیله. شونلقدن آل سامان حکومتی ایکی اوط
آراسنده قالدی. بوندن سوک آل سامان اوزاق دوام اینه آلمادی، منقرض
بولدی. کوب بیرلری « آل سبکتکین » حکومتی قولینه کیچدی.

۵

آل سبکتکین حکومتی.

۳۶۶ — ۵۴۹

اسماعیل زماننده آنک آزاد ایتلگان قلی آلبتکین آفغانستانغه والی
تعیین ایتلی. اسماعیل اداره سندن چغوب شونده بر حکومت تأسیس ایتدی.
« غزنه » شهرن پایتخت یاصادی. سوکله مملکتن زور ایتو اوچون هندستانغه
هجوم ایتله باشلادی. آلبتکین نک « سبکتکین » اسمنده بر قلی بار ایدی. سبکتکین
هندستان صوغشنده زور بهادرقلر کورسه تدی. شونلقدن آلبتکین آنی آزاد
ایتدی. قزن بیروب اوزینه کیه و یاصادی. سبکتکین آلبتکین وفات ایتکچ
آنک اورنینه حکمدار بولدی. زماننده بر نیچه دفعه لر صوغش بولوب هر
قایوسنده اوستون چقدی، مملکتن بیک زور ایتدی.
سبکتکین وفات ایتکچ اوغلی سلطان محمود حکمدار بولدی. ایك الك

سلطان اسمن آفغان آدم شوشیدر. سلطان محمود حکمدار بولغاچده مملکتینگ اچکی اشلرن ترتیب که قویدی. صوگره «بخارا» اوستینه عسکر بیبهروب اول طرفلرنی «آل سامان» قولندن آلوب اوزینه قاراندی.

سلطان محمود هندستان طرفلرینه عسکر بیبهروب کوب بیرلر ضبط ایتدی. هندستان- نده دین اسلامنی باشلاب اول تاراندی. هندستانده زور مسجدرلر، بیوک مدرسه لر بنا ایتدردی. هجرتینگ ۴۰۷ نچی یلنده ماوراءالنهر و خوارزم طرفلرن فتح ایتدی. بو حکومتدن بارلغی اون دورت حکمدار کیلوب یوز سیکسان اوچ یل قدر دوام ایتدی. لیکن صوگغه تابا اقتدارسز آدملر تخت که کیچویپ مملکت کوندن کون انقراضه باشلادی؛ آفتق حکمدار «خسر و شاه» زماننده مملکت تمام منقرض بولدی. بیرلری «غوریان حکومتی» طرفندن ضبط ایتلیدی.

۶

غوریان حکومتی.

۵۴۵ — ۶۰۷

غوریان حکومتن تأسیس ایتوچی آدم «علاءالدین بن حسین بن سام» در- علاءالدین آل سبکتکین حکومتی وقتنده سلطان مسعود طرفندن غور طرفلرینه (غور هرات ایله غزنه آراسنده بر موقعدر) حاکم تعیین ایتلیدی. آل سبکتکین حکومتینگ ضعیفله نووندن استفاده ایتوب استقلال اعلان ایتدی. شوندن صوگ مملکتنی زور ایتورغه باشلاب «غزنه» و «خراسان» نڭ بعض بر اورنلرن ضبط ایتدی. هرات شهرن پایتخت یاصاب اوز اسمینه خطبه اوقوتدی. بو دولتدن آلتی حکمدار کیلوب آلتمش ایکی یل دوام ایتدی. ایڭ صوگغی حکمدار محمود بن غیاث زماننده خوارزمشاهلر طرفندن محو ایتلیدی.

۷

خوارزمشاه دولتی.

۴۹۰ — ۶۲۸

بو حکومت خوارزمده «قطب الدین محمد بن انوشکین» اسملی بر آدم طرفندن تأسیس ایتلیدی. خوارزمدهن باشقه «خراسان»، «ترکستان» و «عراق عجم» طرفلری ده بونلر اداره سنده ایدی.

بو حكومندىن طوقز حكمدار كىلوب يوز اوتوز جىدى سنه قدر دوام
ايتىدى. آخرىندە ناتارلارنىڭ ھجومىنە قارشو طورا آلماو سىببىلى منقرض بولدى.
يىرلىرى ناتارلار قولىنە كىچىدى.

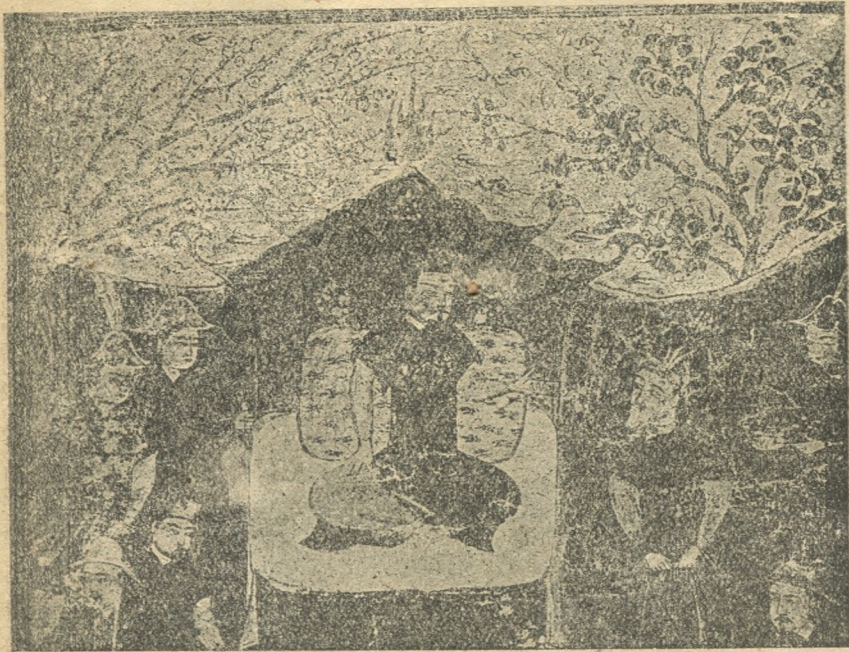
VIII

تاتار خانلىرى

چىنگىز خان

بايقال كولىنىڭ جىنوبىدە ھازىردە «مانغول حكومتى» بولغان اورنلاردا، ماغول
دىگان بىر قىبىلە طورادر ايدى. بو قىبىلەنىڭ باشلىقى «يەسوكەي باطر» اسمىدە
بىر تورك ايدى. «يەسوكەي» تارقاۋ ھالدا طوروچى ماغوللارنى بىرگە جىيىۋ
بىر حكومت تىشكىل ايتو فكىرىنە توشوب اوزلارنىڭ شىرق طرفىدە طوروچى
تاتار قىبىللىرى ايلە صوغشوب آنلارنى جىڭدى. شول وقتلاردا يەسوكەي نىڭ خانى
بىر بالا طودردى. بو بالاغە «تىمىچىن» دىيۋب اسم قويىدىلار. يەسوكەي وفات
بولغاندا «تىمىچىن» اوچ پاشىدە قالدى. تىمىچىن آتاسىدىن صوڭ قىبىلە باشلىقى
بولورغە تىيوش بولسىدە قىبىلەسى آنى باشلىق ايتەرگە نلەمەدىلار. شونلىقتىن
تىمىچىن گە زورا بىغاچدە آنە موندە يورورگە طوغرى كىلدى. تىمىچىن بىر
وقت ماغول باشلىقلارنىڭ «اۈڭ خان» اسمى بىر آدم گە خىدمەتكە كىردى. اول
صوغشلىرىدە بىك زور قەرمانلىقلار كورسەتتى. شوندىن صوڭ اۈڭ خاننىڭ بىختىن جىلپ
ايتىۋب آنىڭ ياقىن آدملىرىدىن بولدى. اۈڭ خاننىڭ اوغلى تىمىچىن دىن كوزلەپ
آنارغە تورلى افتارلار (يالالار) يابىدى. آخرىندە آتاسىدىن تىمىچىننى اولتر تورگە
امر چىقارتتى. تىمىچىن بوندىن خىبر آلتاچ اۈڭ خان خىدمەتىدىن قاچارغە مېجور بولدى.
تىمىچىن غايەت تىبىرلى سوزگە اوستا بىر آدم ايدى. اۈڭ خان دىن آيرىلغاچدە
اۈزىنە بىك كۆب آدملىر ايبەرتتى. شونلاردىن عىسكىر تىزىۋب آتاسىنىڭ اورنىن
ايتارو فكىرنە كىلدى، اۈڭ خانغە قارشو صوغش آچوب آنى جىڭدى. صوڭرە

«قره قوروم» ده اوزن مستقل حکمدار اعلان ایتدی. شونده «طالقان» اسملی بر شهرنی پایتخت یاصادی. بوندن صوڭ اوزینه «چنگیز خان» اسمن بیردی.

چنگیز خان تختده اوطوراه: یاننده تاتار بیگری.

تیموچین مملکتین زورایتورغه باشلاب تیره یاغنده بولغان تاتار و مغوللر ایله صوغشوب اوزینه قاراتدی. حاضرگی قتایدن هم روسیه دن بایتاق اورنلر ضبط ایتدی. تیموچین شول قدر بیرلرگه قناعت ایتوب بوندن صوڭ هیچ کم ایله صوغشما اینچه طنچ طورورغه قرار بیردی. شونلقدن تیره یافده غی حکومتلر ایله معاهده لر یاصادی. شول جهله دن خوار زمشاه حکومتی ایله ده معاهده سی بار ایدی. بو وقتارده عباسیه خلیفه لرندن «ناصر لدین الله» خلیفه لك ایته ایدی. اول، خوازمشاه حکمداری قطب الدین محمدنڭ بغدادنی ضبط ایتووندن بیک قورقا ایدی و قطب الدین حکومتی نڭ نیچکده بولسه نارالوون تلی ایدی. ناصر لدین الله نڭ قطب الدین گه قارشو طورورلق و آنڭ حکومتین تاراتورلق کوچی بولمادغنین اول بو خصوصده «چنگیز خان» غه مراجعت ایتدی. چنگیزنڭ قطب الدین گه قارشو صوغش آچوون اوتندی. لکن چنگیز: «بزنڭ

قطب الدین ایله دوست طورورغه معاھدە من بار» دیھرەك ناصر لدین اللھنك
سوزین رد ایئدی.

قطب الدین اوزینك «غایر خان» اسمندە گى بر قەردەشن «اوترار» غە
حاكم اینكان ایدی. غایر خان چنگیزنك ھندستانغە سودا اوچون بارا طورغان
بر کروانن تالائدی، آدملرن اوترئدی. بو کروان قطب الدین نك مخصوص
رخصتی ایله اول طرفلرغە ییبەرلەكندن بوکا چنگیز خاننك بیک آچووی کیلیدی.
قطب الدین محمدن غایر خاننك اوزینە نابشرلوون طلب ایئوب ایلچیلر ییبەردی.
قطب الدین بو ایلچیلرنك قاپسیسن اوترئدی قای برلرن مسخرە ایئوب فایتاروب
ییبەردی. بوندن سوڭ «چنگیز خان» معاھدە سن بوزوب خوار زمشاه دولتی اوستینە
عسکر ییبەردی، ایکی آرادە قانلی بر صوغش بولوب خوار زمشاه لر چیکلیدی
وعسکری قاچوب بخاراغە کرو ب بیکلئدی. چنگیز بخاراغە زور اشنورمە
(ھجوم) یاصاب بخارانی ضبط ایئدی. شھرە گى زور مسجدلرنی، طاو کبی
علم بورطلرن وقیمتلی بنالرنی ییمردی. خلقن قتل عام ایئدردی.

بوندن سوڭ چنگیز، عسکری ایله سمرقند، بلخ، خیوہ، قندھار، ھرات
طرفلرینە ھجوم ایئوب بو طرفلرنك آستن اوستیکە کیتردی. معمورە لری ویران
ایئلیدی. علم ومدنیت اثرلری یوق ایئلیدی. خلقی قلچمدن کیچرلیدی.
چنگیز بو طرفلرنی ضبط ایئکلاچ پایتختی بولغان «قرە قوروم» غە فایتوب
کیتدی. ضبط اینكان پیرلرینك ادارە سن اوغلی «چغتای» غە تابشردی.

«چنگیز» بکرمی بیش یل حکمدارلق ایئوب ھجرتنك ۶۲۴ نچی یلندە سکسان
بیش یاشندە وفات ایئدی. اوزندن جوجی، چغتای، اوگدای، تولی اسمندە
دورت اوغلی قالوب مملکتن شول رەوشچە بولوب قالدردی: خوارزم دین باشلاب
ۋولغە غە قدر بولغان پیرلرن الوغ اوغلی «جوجی» گە؛ ما وراء النھر، خراسان،
کابل، غزنە طرفلرن ایکنچی اوغلی «چغتای» غە؛ قرە قوروم طرفلرن اوچنچی اوغلی
اوگدای گە؛ طبرستان، کیلان طرفلرن دورتنچی اوغلی «تولی» گە تابشردی.
اوگدای «قطای» حکومتن بتونلای ضبط ایئوب «چنگیز خان» نك اوز
اورنینە حکمدار بولدی. «بیکین» شھرن پایتخت یاصادی. اون بیش یل قس
حکمدارلق ایئکلاچ وفات بولوب اورنینە اوغلی «کبوك خان» حکمدار بولدی.

هلاکو و ایران دولت چنگیزیه سی

کبوك خان اولگاندىن صوڭ حكومت «تولى خان» اوغلى «منگوخان» غه قالدى. منگوخاننىڭ «قابلاي» و «هلاكو» اسمىدە ايكى قەردەشى بار ايدى. آغالرى منگوخان ايكى فرقه عسكەر حاضر لەب قابلاي نى قىطاي اچىنە، هلاكو نى عراق طرفلرىنە يىبەردى. هلاكو ايكى يوز مىڭ عسكەر ايله جىحون نەرن اوتوب ايرانغە كردى. ايراننىڭ بوتون مەمورەلرىنى واتوب، اھالىسىن قتل عام ايتوب بغدادغە يوردى. بغدادنى ضبط ايتوب اھالىسىنى قتل عام ايتىردى. علم يورطلارنى ياندردى. آثار نەفسە سن يىمەردى. كىتبخانە دەگى قىمىتلى كىتابلارنى صوغە توكدردى. كو بىسىن ياندردى. بوندىن صوڭ عراق عجم، عراق عرب ايله فافقازىيە و ايراننىڭ بىرەر ئلوشىدىن بىر حكومت تاسىس ايتدى. مۇنە شول حكومت «ايران دولت چنگيزىيە-سى» دىوب آتالا.

هلاكو خان.

هلاكو نىڭ وفاتىدىن صوڭ اوغلى «ابقاخان» حكمدار بولدى. بو نسلدىن بارلىقى طوقز حكمدار كىلوب اولسىڭى آلتىسى پوت پرست، صوڭغى اوچىسى اسلام دىنن قبول ايتدىلەر. بو اوچ حكمداردن ايكى ك اسلام دىنن قبول ايتكان آدم «غازان خان» در.

«غازان خان» ۶۷۵ سنە ھجرىيە دە بوتون اھالىسى ايله اسلام دىنن قبول ايتوب اوزىنە «سلطان محمود» اسمىن بىردى.

سلطان محمود وفات ايتكچ (الجايطوخان) سلطان محمد اسمىدە حكمدار بولدى. اول وفات ايتكچ «ابوسعيد خان» تىخت كە كىچىدى. ابوسعيد خان وارثسىز وفات ايتو سببىلى ايران دولت چنگيزىيەسى ضعيفلەنوب «تەمەرنىڭ» نىڭ ظھورىنە قىر قارشىلىق اچىدە قالدى.

تیمورلنک - آقساق تیمور.

تیمورلنک (آقساق تیمور) سمرقند یاقننده «کش» امیرینک اوغلی بولوب
 آناسی طرفندن چنگیزخان نسلینده پوتاشهدر. تیمورلنک ایلك شول تیرهده گی
 واق حکومتلر ایله صوغشوب بایناق
 اورنلر نی ضبط ایتدی. پایتختنی ایلك
 «لك» «بلخ» شهری ایدی. صوگوره
 «سمرقند» نی ضبط ایتوب پایتختیننی
 شونده کوچردی.

صوگوره اورتا آسیانی وترکستان
 طرفلرن فتح ایتوب غربکه طوغری
 حرکت ایتهرکه باشلادی. ایراننک
 بتونونسن ضبط ایتوب بغداد وقافقاسیه
 اوستینه یوردی. قافقازیه ده گی
 نخچوان، تفلیس، قارص شهرلرن
 ضبط ایتدی.

بوندن صوگ ترکستانغه کپیرو
 قایتوب «دشت قیچاق» حکومتی
 اوزرینه هچوم یاصاب «طوقنامش
 خان» نی مغلوب ایتدی. آندن صوگ
 ایران آرقلی بغداد، موصل، دیار بکر
 شهرلری آرقلی اوتوب «شیروان»
 غه کیتدی. «دربند» آرقلی «دشت
 قیچاق» حکومتی اوستینه یوروب
 طوقنامش خاننی تکرار مغلوب ایتدی.
 بوندن صوگ هندستان طرفلرینه باروب اول طرفلرنک آستن اوستکه ئه یله ندردی.

آقساق تیمورنک یاش وقتی.

بوندن صوگ هندستان طرفلرینه باروب اول طرفلرنک آستن اوستکه ئه یله ندردی.
 بوز مکلر چه آدملر نی قتل عام ایتدردی.

هندستان دین فایتوشلی سیواس، حلب، شام، بغداد شهرلرن ضبط ایتوب
اهالیسن قلیچین کیچردی.

تیمرلنک بغدادده کیسدرگان طوقسان مک آدم باشندن اویدروب کینه
یاصادی.

تیمرلنک چنگیز وهلا کو کبی فاتی کورکلی مرعمتسز بر آدم بولسه ده بر
جهتدن آنلرغه قاراغانده عالی اورون طوتا، چونکه چنگیز برله هلاکوضبط
ایتکان شهرلرینک آثار نفیسه سن علم وفن گه دائر بولغان کتابلرن بیمردیلر،
یاندریلر. تیمرلنک ایسه آلائی اشلمه دی. اول بوندی نهرسه لرنک میداندن
یوغالووبینه راضی بولمادی. آنلرنی پایتختی بولغان «سمرقند» شهرینه کوچردی
وشول اشی آرقه سنده سمرقند شهرن علم وهنر مرکزی یاصادی.

تیمرلنک ننگ عثمانلی حکومتن ضبط ایتوب مملکتن تاغیده کیگه یتورگه نیتی
بار ایدی. لیکن «یلدرم بایزید» ننگ پارلاق مظفریتندن واننگ قورقان

عسکرلرندن قورقا ایدی. لیکن
صوگه تابا بعض بیر آدم لرنک

تیمرلنک گه ساتلولری ویلدرم
بایزیدنک تیمرلنک گه یازغان

اولچه وسوز (حقارنلی) مکتوبی
عثمانلی حکومتینه هجوم ایتووبینه

سبب بولدی. آخرنده تیمرلنک
عسکری ایله یلدرم بایزید

عسکری آراسنک «انقره» صهراسنک
قانلی صوغش باشلانیدی. بو

صوغشک عثمانلی عسکری چیکلیدی
ازمیر، بزوسه شهرلری تیمرلنک

آفصاق تیمر قارتایغاچ.

اداره سینه کردی. یلدرم بایزید اوزی بو صوغشده اسیر توشدی.

بوندن صوگ تیمرلنک سمرقند شهرینه قایتوب کیتدی چین (قطای) حکومتینه
هجوم یا صارغه حاضرلنه باشلانیدی. مقصودینه ایرشه آلمادی، وفات بولدی.

تيمرلنك يتمش بر يبل عمر ايتىدى. حكمدارلك ايتووى اوتوز آلتى يلدري. وفاتندن صوڭ مملكت نڭ كوبرك ئلوشى كچوك اوغلى «شاه رخ» اداره سنده قالدى. باشقه اوغللىرى تورلى اورنلرده استقلال دعوا ايتوب واوز آرا صوغشوب مملكتنى توزدروب بترديلر.

تيمرلنك غايت جدى بر آدم ايدى. يالغان سويلهو، اوين كولكى ايله ماناشو آنارده كورلمه دى. هيچ بر نهرسه اوچون شادلانمى، قياغان اشلىرىنه اوكنمى ايدى. اوز ينيڭ قياغان اشلىرن حقلى ديوپ بله وشونارغه ايمانى تازا ايدى. تيمرلنك اوز قولى ايله اوز ترجمه حالن بازوب فالدردى وشول كتابنده اوز ينيڭ بوتون اشن حقلى كورسه ته، شول خصوصه دليللر كيتره. بو كتاب حاضرده ياوروپا نللىرىنه ترجمه ايتلگان.

سلچوقيه دولتى.

تركىستان طرفلارنده كوچه بهلك ايله كون ايتوچى بر قبيله بولوب بونلرنڭ باشلىقى «سلچوق بن بقاق» اسملى بر آدم ايدى. عباسيه دولتى ضعيفلانه باشلاغاچ تركستانده غى تورك قبيله لرى اوزلرىنه حكومتلر تاسيس ايتنر اوچون غربكه تابا كيله باشلاديلر. شول كوچوب كىلگان قبيله لرنڭ ده برى «سلچوق بن بقاق» قبيله سى ايدى.

بونلر السكه تركستان مسلمانلرى ايله ياخشى مناسبتده بولوب دين اسلامنى قبول ايتدیلر. سلچوقيلرنڭ اسلام حكومتى حدودينه كىلولرى دورتنچى عصر هجرينڭ آخرلرىنه تابادر.

بو وقتلرده تاتارلر ايله آل سامان حكومتى آراسنده صوغش باشلانغان ايدى. سلچوقيلر اسلاملرغه (سامانيلرغه) قوشلوب تاتارلرغه قارشو طور ديلر. سلچوق بن بقاق وفات ايتكچ «سلطان محمود غزنهوى» آنڭ بالالرن اوز طرفينه چاقردى. آنلر جيجون نهرن اوتوب آفغانستانده نيشابور طرفلرىنه بيرلهدىلر. بونلر شونده بيرلهدىلر آلغاچ هجرتنڭ ۴۲۹ نچى سنه سنده «طغرل بك» استقلال اعلان ايتوب اوز اسمينه خطبه اوقتدى. سلطان محمودنڭ بوڭا كىفى بوزلوب «طغرل بك» گه قارشو عسكربيه بردى. لىكن عسكرى چيگلىدى. بوندىن صوڭ «طغرل بك» بغداغه كىلوب توركلر قولندن «امير الامراتى» نى

اوز قولینہ آلدی. خلیفہ فائز بامر اللہ ننگ «سیدہ» اسملی قزینہ اویله نوب خلیفہ گه کیه و بولدی.

«طغرل بک» فتوحاتده دوام ایتوب قافقازیه و آنا طولی ننگ کوب اورنلرن ضبط ایتدی. طرازون یاننده روملرننگ عسکرن بیک نق چیگدی. روملرنی صوغش راصخودی تولهرگه مجبور ایتدی. امویلر زماننده بنا ایتلوبده بوکونگه قدر یابلوب یانا طورغان «عرب جامع» سن آچدروب مناره سندن آذان محمدی قچقرتدی، اوز اسمینه خطبه اوقتدی.

«طغرل بک» آسیا قطعہ سیننگ نصف غربیسن اوز اداره سیننه قاراتوب، مملکتن بیک زور ایتدی. اوزی بکرمی آلتی یل حکومت ایتکاج ۴۵۲ سنه هجر یهده وفات ایتدی.

«طغرل بک» ننگ وفاتندن صوگ «سلجوقیه حکومتی» بر نیچه گه بولندی. آرالرنده مشهورلری ایران دولت سلجوقیه سی، کیرمان دولت سلجوقیه سی، روم دولت سلجوقیه سیدر.

ایران دولت سلجوقیه سی.

طغرل بک ننگ وفاتندن صوگ قهرده سیننگ اوغلی سلطان آلب آرسلان حکمدار بولدی. قزای مملکتندن آلوب بحر سفیدکه قدر بولغان اورنلرده آلب آرسلان اسمینه خطبه اوقتلا ایدی.

آلب آرسلان روملر ایله محاربه ایتوب روم ایمپیراتورری «رومانوس» نی اسپر آلدی. اوزلرن ویرگو (نالوغ) تولهرگه مجبور ایتدی. آلب آرسلان اون یل قدر حکومت ایتوب وفات ایتدی. اورنینه اوغلی «سلطان ملکشاه» حکمدار بولدی.

ملکشاه جیحون نهرن اوتوب ترکستان ننگ کوب اورنلرن ضبط ایتدی. سلطان ملکشاه ننگ وفاتندن صوگ مملکتده تخت نزاغلری باشلانوب ایران دولت سلجوقیه سی اوزاقفه بارمادی منقرض بولدی. بو حکومتدن اون دورت حکمدار کیلوب یوز آلتمش بر سنه قدر دوام ایتدی.

کرمان دولت سلچوقیه‌سی.

کرمان دولت سلچوقیه‌سن تأسیس ایتوچی آدم آلب آرسلاننڭ قهرده‌شی «سلطان قاورود» اسملی بر آدمدر. سلطان قاورود آناسی ایله بر طوغان قهرده‌شی طغرل بک طرفندن کرمان طرفلرینه والی تعیین ایتلگان ایدی. قاورود قهرده‌شی آلب آرسلان زماننده طنچغه طورسه‌ده ملکشاہ حکمدار بولووی ایله استقلال دعوا ایتەرگه باشلادی. ملکشاہ قاورودغه فارشو عسکر چقاروب عسکرن جیڭدی، قاورودنی شونده اوترتدی.

ملکشاہ اوچون قاورودنڭ بوتون حکومتن و حکومتکه یاقین طورغان آدملرن تمام اوچرمک ممکن بولسه‌ده، اول آلالی ایتمه‌دی. قاورود اوترلوب جیڭلگانندن صوڭ حکومت اداره‌سن قاورودنڭ اوغلی «سلطان شاہ» غه تابشردی. بوندن صوڭ کرمان دولت سلچوقیه‌سی یارطی رسمی حکومت بولوب قالدی. بو حکومتده قاورود نسلندن اون بر حکمدار کیلدی. ۱۴۶ سنه‌دن آرتغراق دوام ایتدی. آخرنده مملکت اچنده چوالولر باشلانوب مملکتنڭ داغلی اشینه چیتلر قاتناشا باشلادیلر. اون برنچی حکمدار بولغان «محمد شاہ» زماننده «غازان» خلقی حکمدارلرندن «سلطان دینار» طرفندن ضبط ایتلدی.

روم دولت سلچوقیه‌سی.

بو دولت آناتولیده «سلیمان بن قتلش» اسملی آدم طرفندن تأسیس ایتلدی. شویله که طغرل بک (آناسی طرفندن) قهرده‌شی «قتلش» نی آناتولیه والی ایتوب قویغان ایدی، طغرل بک وفات ایتو ایله قتلش استقلال اعلان ایتوب آلب آرسلان غه فارشو عسکر ییبه‌ردی. لکن عسکری جیڭلدی و اوزی شول صوغشده اوترلدی. قتلش نڭ وفاتندن صوڭ اوغلی «سلیمان بن قتلش» حکمدار تعیین ایتلدی.

سلطان سلیمان روملردن «انطاکیه» شهرن ضبط ایتوب پایتختنی شونده یاصادی. سلیمانن صوڭ بولغان حکمدار «داود» پایتختنی «قونیه» غه کوچردی.

داودنڭ وفاتندن صوڭ اورنینه «فلج آرسلان» تخت که کیچدی. بو

ذات غایت غیور و جسور بر آدم اییدی. اوزینک غیرتی سایه سنده آناتولینک کوبرهك قسمن اوز اداره سینه کرتدی. و اوزینه «روم سلطانی» اسمن بیردی. «سلطان قلیچ آرسلان» قای وقت «فونیه» شهرنده، قای وقت «ازنیق» شهرنده طور اییدی. روم دولت سلچوقیه سی هر وقت روملر ایله صوغشوب آنلرنک بیرلرن ضبط ایته لر اییدی. لیکن صوگغه تابا اهل صلیب هجوملری باشلانوب دولتینک زور ایووینه مانع بولدی.

قلیچ آرسلاننک اوغلی «سلطان مسعود» و آنک اوغلی «ایکنچی قلیچ آرسلان» اهل صلیب غه بیک نق قارشو طور وب اهل صلیب غه بیک زور ضررلر کیتردیلر. لیکن صوگغه تابا تاتارلر هجومینه اوچراب ضعیفله ندیلر. آخرنده بوتونلای استقلاللری بتوب تاتارلر اشاره سی ایله اش قیلا باشلادیلر. تلخارلرنک امری ایله تختکله منه لر و آنلرنک اشاره سی ایله تخت دن واز کیچه رگه مجبور بولالار اییدی. اون پیشنچی حکمدار بولغان علاءالدین زماننده تاتارلرنک قارماغندن (توزاغندن) قوتلور اوچون تاتارلرغه قارشو صوغش آپلسمده علاءالدیننک عسکری چیکلیدی، اوزی اسپر نوشوب حبس که آتلدی. بوندن صوگ روم دولت سلچوقیه سی بتربوب مملکت اون بر واق بکلکگه بولندی. حاضرگی عثمانلی حکومتن تأسیس اینوچی عثمان غازی شوشی اون بر بکلک نک برسندله باشلق ایته اییدی.

روم دولت سلچوقیه سی ایکی یوز اوطوز بیش سنه قدر دوام ایتموب اون بیش حکمدار کیلیدی. ۶۷۸ نچی سنه هجریده منقرض بولدی.

IX

عثمانلی حکومتی = تورکیه

۱

عثمان غازی.

بدنچی عصر هجریده، تانارلرنڭ ظلمندن قوتلور اوچون اورتا آسیا خلقی تورلی طرفلرغه تارالا باشلاغان ایدی. خراسان طرفلرنده بیرلشکان تورک قبیله لرندن «قایی خان» قبیله سی هم روم مملکتینه تابا کوچوب کیلدیلر. بونلرنڭ قبیله باشلقلری «سلیمان شاه» اسمنده بر کشی ایدی. تاتارلرنڭ اول طرفده هجوملری باصلغاچ، بونلر اوز مملکتلرینه (بیرلرینه) قایتورغه چقغانلر ایدی. لیکن فرات نهرن آرقلی چقغانده «سلیمان شاه» فرات یلغهنده غرق بولدی. شوندن صوڭ اورنینه اوغلی «آرطغرل بک» قبیله باشلغی بولدی. بو قبیله ده بارلغی دورت یوز قدر چادر خلق بار ایدی. آرطغرل بک باشلق بولغاچ اهاالیسن ارض روم طرفلرینه تابا آلوب کیتدی. شونده بر بری ایله صوغشوب یاتا طورغان ایکی اردوغه اوچرادیلر. بو اردولرنڭ بر طرفی بیک نق بوزلغان ایدی. آرطغرل بک، یکتک افنضاسی اوز رینه مغلوب بولغان طرفه آلتی یوز آتلی آدم ایله یاردم ایتدی. بونلرنڭ یاردمی آرقاسنده ئه لیگی بوزلغان طرف دشمانلرن جیکه رگه موفق بولدیلر. آرطغرل بکنڭ یاردم ایتکان طرفی «قونیه» ده حکومت ایتوچی سلچوقیه حکمداری علاءالدین، صوڭره دن مغلوب بولغان طرف ده تاتار عسکری بولوب چقدی.

آرطغرل بکنڭ یاردمی اوچون سلطان علاءالدین آنڭ قبیله سینه «سکود» و «قرچه طاغ»، «طومانچ» طرفلرن احسان ایتدی. آرطغرل غازی بوندن صوڭ علاءالدین ایله برگه یوردی. سلطان علاءالدین طرفندن روملر ایله صوغشوب، زور قهرمانلقلر کورسه تدی.

آرطغرل بك طوقسان باشلرینه ییتوب وفات بولدی. عثمانلیلرنڭ ایڭ قارت بابالری آرطغرل بك نڭ آناسی سلیمان در.

آرطغرل بك نڭ وفاتندن سوڭ اورنینه اوغلی «عثمان غازی» قبیله گه رئیس بولدی. عثمان غازی، غایت جسارنلی وشجاعنلی بر آدم ایدی. روملر ایله صوغشوب آنلرنڭ کوب بیرلرن ضبط ایتدی. روملردن «قره حصار» نی فتح ایتدی. آنڭ شوندی بهادرلقلرینه مکافات اولارق سلطان علاءالدین طرفندن «بکک» بیرلدی. بکلیگینه علامت بولمق اوچون بر بارابان، بر فلاق و برده بیک یاخشی آط هدیه ایتلدی. (۶۸۸ سنه هجریه).

بوندن اون بر یل سوڭره قونیده حکومت ایتکان سلچوقیه دولتی تاتارلار طرفندن بترلگاچ، عثمان غازی مستقل حکمدار بولدی. «قره حصار» ده اوز اسمینه خطبه اوقندی. مملکتنی بر نیچه سنجاقلرغه بولوب مملکتنی اصلاحه کرشدی. بوندن سوڭ روملر ایله صوغشوب «پار حصار» «اینه کول» کبی بر نیچه شهرلر ضبط ایتدی. طوقز سنه محاصره دن سوڭ «بروسه» شهری ده ضبط اولندی.

بروسه فنچندن سوڭ عثمان غازی وفات بولوب اورنینه کچکنه اوغلی «اورخان غازی» تخت که کیچدی. بو کونگه قدرلی عثمانلی دولتندن اوتوز آلتی حکمدار کیلدی. ایڭ الکیگی حکمدارلری عثمان غازی بولوب بو کونگیسی «سلطان محمد خامس» حضرتلریدر.

۲

اورخان غازی.

اورخان غازی تخت که او طرغاچ ده پایتختنی «بروسسه» غه کوچردی. اولوغ قهردهشی «علاءالدین» نی اوزینه باش وزیر تعیین ایتدی. بونڭ زماننده عثمانلی عسکری «ازمیر» و «قره دینگز» طرفلرینه قدر تارالیدی. عثمانلیلرنڭ کیڭایوون و کوچه یوون تله مه گان روم ایمپیراتورری اورخان غازیغه قارشو صوغش اعلان ایتدی. لکن «مال تبه» دیگان اورنده بیک نق چیکلدی. بوندن سوڭ «ازنیق» شهری ده ضبط اولندی. اورخان غازی یکریمی بیش یل حکمدارلق ایتکچ وفات بولدی. اورنینه اوغلی «سلطان مراد» حکمدار بولدی.

۳

سلطان مراد خداوندکار.

سلطان مراد تخت که او طرغاچده مرمه دینگزندن «روم ایلی» نه چغوب فتوحات یاصی باشلادی. بر نی قدرلی طرشودن صوڭ «ادرنه» شهری ضبط ایتلدی. بلغارستانغه عسکر ییبه رلوب «نیکبولی» شهری فتح ایتلدی. آناتولی ده دخی فتوحاتده دوام ایتوب «انقره» شهری فتح ایتلدی. ادرنه تکفورینڭ تشویقی وپاپالرنڭ یاردمی ایله عثمانلیلرغه فارسو بوسنه، مجار، صرب، افلاق قراللری برله شوب ایلی میڭ قدر عسکر ییبه ردیلر. لکن عثمانلیلر طرفندن بیک نق چیڭلدیلر. بوندن صوڭ له، چه، مجار، بوسنه، صرب قراللری تاغی یوز ایلی میڭک بر اردو حاضرلاب ییبه ردیلر. ایکی طرفنڭ عسکری «قوصوه» صحرا سنده اوچرا شوب ایکی آراده قانلی بر محاربه باشلاندی. خریستیانلر بو دفعه سنده اولگیدن ده نق بوزلدیلر. بو صوغشده سلطان مراد خداوندکار ایله شاه زاده «یلدرم بایزید» ده بار اپدی. لکن سلطان مراد بر یاره لی صرب عسکری طرفندن شهید ایتلدی.

۴

یلدرم بایزید خان.

سلطان مراد شهید ایتلگاچ میدان محاربه ده «یلدرم بایزید» که بیعت ایتلدی. بونڭ زماننده مجار، افلاق، آلمان بکلکلی و فرانسیه قرالی، ردوس شوالیه لری اتفاق ایتوب «نیکبولی» شهرن محاصره ایتدیلر. بایزید خان بونلرغه فارسو باروب بیک نق چیڭدی. بوندن صوڭ استامبول اوستینه بوروب، استامبولنی محاصره ایتدی. لکن بو وقتلرده اورنا آسیاده ظهور ایتکان تیمرلنک عثمانلی حدودن کیچوب «سواس»، «حلب» و «شام» شهرلرن ضبط ایتدی و اهلایسینی قتل عام قیلدی.

یلدرم بایزید خان، تیمورلنگ گه اوچ یوزمک عسکر ایله فارشو چقدی. «انقره» صحراسنده اوچراب قانلی بر صوغشیدن صوڭ چیکلندی؛ اوزی تاتارلرغه اسیر توشندی.

یلدرم بایزید اسیر توشکچ شاه زادهلر آراسنده تخت نزاعسی چقدی. هر قایوسی برور طرفده استقلالغه باشلادیلر. بو چوالو اون ایکی یل قدر دوام ایتدی. تاریخده بو وقتغه «فاصله سلطنت» دیلر. آخرنده «محمد چلبی» اسمنده گی اوغلی باشقه شاه زادهلرنی چیکوب اوزن حکمدار اعلان ایتدی.

۵

سلطان محمد چلبی.

محمد چلبی تخت دعواسنده بولغان قهرده شلرینه اوستون چغوب اوزن ادرنده مستقل حکمدار اعلان ایتدی. تاتارلرنڭ هجومینه فارشو طوروب آنلرنی چیکدی. داخلی نی قدرلی چوالور بولسه آنلرنڭ بارنده باصدردی. بونڭ زماننده وهندیکیلیر عثمانلی دولتینه فلوپ ایله هجوم ایتمه کچی بولغانلر ایدی. محمد چلبی وهندیکیلیرنڭ فلوطن تارمار کیتردی.

عثمانلی دولتی نڭ برنجی حکمدار ومؤسس عثمان غازیدر. تارالورغه باشلاغان دولتنی قوطقارغان آدمده محمد چلبی در. شونڭ اوچون آگار «عثمانلی حکومتن یاگار توچی» دیلر.

محمد چلبی سیکز یل قدر حکومت ایتکچ وفات ایتدی. اورنینه اوغلی «سلطان مراد ثانی» حکمدار بولدی.

۷

سلطان فاتح محمد خان.

سلطان مراددن صوڭ اورنینه اوغلی سلطان محمد خان تخت که کیچدی. بونڭ ایڭ برنجی تلگی استانبولنی روملر قولندن آلمق ایدی. ایسکی پادشاهلر زماننده غی استانبول محاصره سینڭ کیهچیکلرن تیکشروب بیک نق حاضرلندی. بوغاز اچنده سلطان بایزید خان صالدرغان «آنا طولی حصاری» فارشوسینه

بۇ زور قلعه بنا ايتىردى. بونىڭ ايله جنويزايلرنىڭ كيمه ايله استانبولغە باردىم ايتولر يىنه كيرتە ياصادى. استانبول قلعه لرن جيمەرك اوچون زور طوبلر قويدردى (ياصادتى). بوندىن سوڭ زور بىر اردو ايله كيلوب استانبولنى محاصره ايتدى. ايللى ايكى كون محاصره دن سوڭ استانبولنى فتح ايتكانى اوچون اوز يىنه «فاتح» عنوانى بىرلدى. (استانبول فتحى ۸۵۷ نچى سنە ھجر يەدەدر). سلطان محمد استانبولنى فتح ايتكاچ روملرغە دىن ومنھبلرنده حرىت بىردى. ھىچ بىر يىنه جبر و ظلم ايتىرمەدى. بونىڭ زماننده عثمانلى فلوطى آطەلر دىنگزنده گى «لېمنى» وباشقە بىر نېچە آطەلرنى ضبط ايتدى.

۱۰

سلطان سلیمان قانونى.

بونىڭ زماننده آلمانىا ايله صوغش باشلانوب «بودىن» شەرى اسلاملر قولينە كېچدى. سلیمان قانونى اسلام فلوطان بىك كوچەيتدى. عثمانلى فلوطى زور قوت تابدى. «بارباروس خىرالدىن پاشا» قوماندە سىندە غى فلوط بجر سفىدە ھاكىملىك ايتدى. اسپانىيانى دەشت كە صالحى. فلوط سايە سىندە «تونس» طرفلرى فتح ايتلدى. بۇ زماننده اسلام فلوطى بجر محىط ھندى گە قىر چغوب اول طرفلرە زور اشلر اشلەدى.

عثمانلى ھاكىمىتى اولرەك بوتون آوروپاغە دەشت بىروب طور ايدى. لىكن سوڭغە تابا ضعيفلەنە باشلادى. بىك كوب بىرلرى آوروپا ايلرنىڭ اوزلر يىنه كىر و قايتدى. عثمانلى ھاكىمىتى نىڭ ضعيفلەنووينە يېڭىچىر لىلر بىك زور سبب بولدىلر. عباسىيە دولتى نىڭ انقراضغە باشلاو يىنە تاتارلردن تەيىن ايتلىگان امير الامرالر نى قىرلى سبب بولسەلر يېڭىچىر لىلرە عثمانلى ھاكىمىتىنە شول قىر زىيان ايتدىلر.

X

اهل صلیب صوغشی.

ارض مقدس وارض موعود اسمی ایله آتاغان قدس شریف و فلسطین طرفلری دنیادهغی بوتون اهل کتاب (یهودی، خریستیان، اسلام) اوچون محترم و مقدس بر اورن سانالا. خصوصا خریستیانلر فارشنده اهمیتی زوردر. چونکه حضرت عیسی علیه السلام شونده دنیاغه کیلگان. انجیلنی شونده نشر ایکن. خریستیانلار فکرچه اوزی شول طرفده جانن فدا ایکن. الحاصل مکه مدینه شهرلری بزنگ اوچون فی قدرلی محترم بر اورن بولسه «قدس» ده خریستیانلار اوچون شول نسبتده محترم بر اورندر.

اسلاملرننگ الگ زمانلرنده خریستیانلر قدسکه کیله لر وتله گان اورنلرن زیارت ایته لر، تیوشلی بولغان عمللرن قیلار، بولرغه هیچ بر آدم تعرض ایتمی ایدی. آنلرغه زور ایرکنچیلر بیرلگان ایدی. صوغشه تابا بو طرفلر تورکلر قولینه کردی. اسلامیت ننگ حریت اساسینه قورلغان ایکن آکلاب یینه آماغان تورکلر، زیارتسکه کیلگان خریستیانلرغه آزده بولسه تجاوز ایته باشلادیلر. زیارتسکه کیلگان خریستیانلرننگ قوللرنده باخشوق صومالاری بولا ایدی. شونارغه قزغوب بعض بر آدملر یول باصاراق ایتهوب خریستیانلرغه هجوم ده قیلغالیلر ایدی. مملکتلرن چنلاب اداره ایتهرگه اقتدارلری بولماغان حکمدارلر بو اشلرگه یول قویماسقه تله سه لرده بولدر آلمیلر ایدی.

قدس فی زیارتسکه کیلگان خریستیانلر اینه قدرگنه بولغان قاتیلقلرنی مملکتلرینه قایتقاچ دویه قدر ایتهوب برگه یوزنی قوشوب سوییلر ایدی. بو اشلرگه خریستیانلر غایت قزسه لرده باشلاب یوروچی بولماغانلقدن بر نهرسه ده اشی آلمیلر ایدی.

بو وقت اسلام مملکتلرینک بر قسمی سلجوقیلر قولنده، بر قسمی طوائف ملوک ادارهسند و بر قسمی ده عباس خلیفه لری قولنده ایدی. بونلر ایسه بر برینه بوی صونمی همان بر برسن ایزه رگه گنه فرصت کونوب طورالر ایدی. یاور و پادهغی خریستیانلرنک دین باشقلری «پاپا» ایسه بو زمانه بیک زور قوتسکه و نفوذکه مالک ایدی. خریستیانلر چه پاپالر، الله نک بیرده گی و کیلی، آنلرنک سویله گان سوزلری الله سوزی دیوب تانولا ایدی. شونلقدن عادی آدم لر گنه توگل، ایگ شوکتلی خریستیان حکمدارلری ده پاپانک قلی حکمنده ایدی. پاپالر آنلرنی تله سله نیشله ته آلالر ایدی.

شول زماننک ایگ قدر تلی حکمدارلری پاپانک امرندن باشقه بر نهرسه ده اشلر گه مقدر توگلر ایدی. کچکنه گنه بر گناهلری اوچون یالان آباق یالان باش، جهیه و پاپاغه عفو اوتنور گه بارورغه مجبورلر ایدی. پاپالرده بونلرنی حضورلرینه قبول ایتمی قشقی صوفلرده اوچهر دورتهر کون قابقا توینده صاقلاتوب و کوتدروب طورالر ایدی.

پاپالر تله گان آدم لرن جنتلی ایتلر، تله گان آدم لرن جنتدن چفاروب جهنم گه توشه لر و آقچه مقابلنده جنت بیلیتلری ساتالر ایدی. شونلقدن پاپالرنک دهوتی ایله آیروم باشی طورغان خریستیانلر برله شانلر ایدی. اسلاملر ایسه بو وقت تله لاه نیچه گه بولنوب قوتلری کیموگان ایدی.

آخرنده پاپالرنک تشویقی ایله خریستیانلر برله شوب مسلمانلر اوستینه هجوم یاصاب اسلاملرنی بیک نق ایزه رگه و قوللرندن مقدس اورنلرنی آلورغه قرار بیدیلر.

بونچی اهل صلیب سفری آلدنده.

«پهرله میت» اسملی بر رهبان قدسکه باروب قایتقاندن صوگ خریستیانلرنی قوطورتورغه باشلادی. نیچکده بولسه «قدس شریف» نی اسلام لر قولندن آلورغه اجتهاد ایته رگه باشلادی. بو وقت خریستیانلرنک پاپالری «اوربه ن» روماده طورا ایدی. «پهرله میت» روماغه باروب پاپانی کوردی. آناردن قدس نی اسلام لر قولندن آلور اوچون خلقنی قزدروب بوررگه رغصت

صورادی. پاپادن رغصت آغاچ، بالان باش، یلان آباق، بیلینه بر باو به یلب قوئینه «خاچ» طوتوب ایشه گکه آطلانوب ایتالیا و فرانسیه گه چغوب خلقنی اسلامرغه قارشو قزدرا باشلادی. اوچراغان شهر و قصبه لرده تورلی وعظ ونصیحت لر ایتوب خلقنی غلیانغه کیتوردی.

بوندن سوڭ پاپا «اوربهن» فرانسیه ده گی «قاهره مون» شهرنده برزور مجلس یاصادی. بو مجلسکه آوروپانڭ تورلی طرفندن خریستیانلرنی دعوت ایتدی. بوننه دنیانڭ تورلی طرفندن کیلگان دین خادملری، قرالیر، ایمپیراتور و پرنس لردن باشلاب ایڭ عادی آدم لرگه قدر حاضر بولدیلر.

پاپا منبرگه چغوب قدسنی اسلام لر قولندن فوتقارورغه الله دن امر بولغانن سویله دی. خریستیانلرده «الله دن امر شولای بولا طورغان بولسه بزگه نیک یاتارغه یارامی، اشکه کرشورگه کیرهک» دیوب بر آوزدن پاپانڭ سوزن قبول ایتدیلر.

پاپانڭ سویله وینه قاراغانده بو صوغشقه فاتناشقان آدم لرنڭ قیلغان گناهلری عفو اولنوب جنتلی بولاچقلر، کیلهچکده قیلناچق گناهلری عمل دفترینه یازما یاچق؛ اسیرلر، محبوسلر آزاد ایتلهچک، بورچلیلر بورچلرندن عفو ایتلهچکلر ایدی. شونڭ اوچون ده بو صوغشقه بیک تیز آراده میلیونلرچه آدم لر اشتراک ایتدیلر.

بو صوغشقه فاتناشقان آدم لرگه علامت بولمق اوچون کیوملرینه «قزل خاچ» رسمی جولهدیلر. بعض برلری تهنلرن اینه ایله تیشدروب آنی قارالتوب، قزارتوب «خاچ» صورتلری یاصاندیلر.

اوزلرینه درجه و شهرت آلورغه تله گان آوروپا دره بکلیکلری دخی آتا بابالردن قالغان مال و ملک لرن صانوب اهل صلیب فائده سینه اعانه ایتدیلر.

۱ برنچی اهل صلیب سفری.

۴۹۰ — ۴۹۳

هچرتنڭ ۴۹۰ نچی سنه سنده برنچی اهل صلیب فرقه سی یاوروپادن شرقغه تابا سفر ایتدیلر. بو فرقه ده قارت-فور، بالا-چاغا، خاتون-قز و دنیادن

بیخبر آول موژیقلرندن عبارت یوز مکلر چه خلق بار ایدی. بوفره نڭ باشغی مشهور پیر له میت ایله، فرانسیسه شؤالیه لرندن «زوکورت غوتیه» اسملی آدم ایدی.

بونلر آلمانیا، مجارستان، روم ایلن اوتوب قسطنطنیه (حاضرگی استامبول) غه کیلوب ییتدیلر. یول بوینده آدملرگه قیلمایان وحشتلرن قالدیرمادیلر. آول وقصبه لرنی تالادیلر. قارشى طورغانلرنی قتل عام قیلدیلر. بونلر یول منشقن کورمه گان، ایشتمه گان آدملر بولغانلقدن یولغه ییتهرک آزق آلوب چقماغانلر ایدی؛ شونلقدن یارطیسی یولده آچلقدن قریلوب بتدی.

استامبول ایمپراطوری «آلیکسی» بونلرنی استامبولدن آناتولی یاغینه چغاردی. بو وقت آناتولیده سلچوقیلردن «قلچ آرسلان» حکومت ایته ایدی. قلچ آرسلان بونلرغه هجوم ایتوب «ازنیق» شهرى یاننده بیرگه توشه دی. لکن بونلر چن اهل صلیب بولمى، چن اهل صلیب آرتده راق ایدی. چن اهل صلیب بونلردن بر نیچه آی صوڭ قوزغالغان ایدی.

بو چن اهل صلیب فرقه سنده یدی یوز مڭ قدر خلق بولوب یوز مڭدن آرتقى شؤالیه لر ایدی. السکی فرقه ده سه نه ک، کوره ک، کوسه ک کبی نهرسه لر دن باشقه صوغش قوراللری اولمادیغی حالده صوڭغیلری قولنده منتظم قوراللر بار ایدی. بونڭ اوستینه بونلرنڭ یول باشچیلری ده زور نفوذلی کشیلر ایدی. مثلا اینگلتره قرالی فاتح کیلومینڭ اوغلی، «نورماندی» دوقه سی «روبر» فرانسیسه قرالینڭ قهرده شی «هوک دوژماندو»، تارانت پرنسی «بوهیوند» طولوزا قونتی «رهیمون»، لورن دوقه سی «غود فروا دوویون» کبی آدملر ایدی.

بونلر استامبول بوغازندن آناتولی غه چغوب «ازنیق» شهرن ضبط ایتدیلر. قونیه ده حکومت ایتوچی قلچ آرسلان بونلرغه قارشوده چقغان ایدی. لکن عسکری جیکلوب کپرو چینگلیدی. بوندن صوڭ اهل صلیب آلغه تابا یوروب آنطاکیه شهرن ضبط ایتدیلر.

موصل حکمدارلرندن «قارا بوغا» ایکی یوز مڭ قدر عسکر ایله آنطاکیه شهرن محاصره ایتسه ده بر نهرسه ده بولدر آلمادی، چینگلیدی. قارا بوغانڭ عسکری جیکلگچ اهل صلیب اوچون قدس یولی آچلیدی. بونلر اوچ یل

مشقت دن سوڭ قدسكه ييتوب شهرنى محاصره ايتديلر. لىكن بو وقت يدى يوز مڭلى اهل صليب يالغز يكرمى بيش مڭگنه قالغان ايدى. بوتنه نلرى آچلقدن، كوبيسى اسلام عسكرى طرفندن طورالغان ايدى.

قدس خلقى اهل صليبغه بيك نق قارشو طورسه لرده چيتدن ياردم وامداد كيلمه گياچ شهرنى تسليم ايتهرگه مجبور بولديلر.

اهل صليب قدس كه كرگياچ قيلمagan وحشت و ظلم لرن قالدرماديلر. اسلام لرنى ويهوديلرنى قتل عام ايتديلر. خاتون قزلرنى حقارت قيلديلر. قلدن كيچرلگان مسلمان ويهوديلرنڭ صانى يتمش مڭدن آرتق ايدى. بالالرنى آياقلىرىدن طوتوب ديوارلرغه صوقديلر.

دورت عصر الك حضرت عمر زماننده قدس شريفنى فتح ايتكان مسلمانلر خريستيانلرغه طوزان قدر زبان كيتورمه ديلر. دينلرنده زور ايركنچيلىك بيرلدى. حتى خليفه اسلام حضرت عمر طرفندن دينلرينه و عبادتخانه لرينه زور احتراملر قيلدى. لىكن شوندىن دورت عصر سوڭ كيلگان اهل صليب اسلاملرغه قيلمagan حقارتنى قالدرماديلر، حضرت عمر مسجدينه التجا ايتكان قارت - قورلرنى حيوان اورنينه بوغازلاديلر.

اوز معبدلرينه التجا ايتكان ويهوديلرنى اوط تورتوب ياندرديلر.

خريستيانلر قدسنى ضبط ايتكياچ شونده بر حكومت تاسيس ايتديلر. «غودفروا» نى شول حكومت كه قرال تعيين قيلديلر. آنا رغه «خادم مقام الهى» عنوانن بيرديلر. اوشبو حكومت اورفا، انطاكيه پرينسلىكى، طرابلس الشام قونتلغى، صدر ماركيلىكى، نابلس، يافه سينورلىكى كى بر نيچه واق حكومتلردن مركب بولوب بونلرنڭ اوستىدن قاراوچى «غودفروا» ايدى.

ايكنچى اهل صليب سفرى.

۵۴۲ — ۵۴۴

قدس شريف خريستيانلر طرفندن ضبط ايتلاسه ده اسلاملر آنڭ اوچون بيك زور فايغوغه توشمه ديلر. چونكه بو وقت عربلرده قوت بتوب، قوت

ترکستان دن کوچوب کیلگان تورکار قولنده اییدی. بونلرده ایسه بو وقتلرده
ملت و وطن فایغوسی اول قدر اورنلاشوب ییتمه گان، هر نهرسه گه اوستدنگنه
قاریلر اییدی. بونلر برله شوب خریستیانلر ایله قارشولاشه چق اورنده، بر
بری ایله نزاعلاشوب، صوغشوب طورالر اییدی.

اسلاملر قدسنی ضبط ایتمک خریستیانلرغه برگه له شوب قارشو طورماسه لرده
برهه برهه هجوم ایتمک قدس قرالغن شای یوده توب طوردیلر. موصل آنا
بکلری (*) بر اوزلکسز خریستیانلرنی عاجز ایتمدی. شونلقدن قدس قرالی
آوروپادن بر طوقتامی یاردم صوراب طورلر اییدی.

بوندن سوڭ پاپا «اوزن» نڭ تشویقی ایله برنچی اهل صلیب سفرندن
۴۵ یل سوڭ ینه بر اهل صلیب تشکیل ایتمدی. ایکنچی اهل صلیبنی تشکیل
ایتمه اوچون خلغننی قزدروب یوروچی «سهن برنار» اسملی رهبان اییدی.
بو اهل صلیب فرقهسی آلمانیا ایمپیراتورنی «قونراد» ایله فرانسیه قرالی
«۷ نچی لویی» قوماندهسی آستنده یولغه چقدیلر. بو فرقه ده ۲۵۰ مڭ قدر
عسکر بار اییدی.

بونلر ۵۴۲ نچی سنه هجر یه ده آوروپادن فوزغالوب استامبول و آناتولی
آرقلی شام طرفلرینه یورمکچی بولدیلر. لیکن یولده سلچوقیلرغه اوچراب قانلی
صوغش باشلانندی. اهل صلیب نڭ بیک کوبی شول صوغشده قردلی. برمقداری
آچلقدن، تورلی خسته لقدن ئولدی. قالغان قسمی مڭ بلا ایله قدسکه باروب
یتدیلر، آندن یاردم آلوب شام شهرن محاصره ایتمدیلر. لیکن شام نڭ مدیر
اموری بولغان «نورالدین» بیک نق قارشو طور ووندن شامنی ضبط ایته
آلمی کیرو آوروپاغه فایتوب کیتدیلر.

برنچی و ایکنچی اهل صلیب زماننده قدس «فاطمیون» دولتی قولنده اییدی.
بو وقت فاطمیون دولتی کوچسز بولغانلقدن و حکمدارلری ده اقتدارسز
بولغانلقدن اهل صلیبغه نق قارشو طورلر آلمانلر اییدی. لیکن فاطمیون
دولتی نڭ سوڭ حکمداری «ناصر لدین الله» وفات بولغاچ، وزیرلی صلاح الدین
الایوبی حکمدار بولدی. حکومتنی یولغه قویوب عسکرینی اصلاح ایتمدی.

(*) واق واق تورک تورلری دیمکدر.

بوندن سوڭ قەس قرالمغینه صوغش آچوب قەسنى خرىستىيانلر قولندىن
ضبط ايتدى.

خرىستىيانلر قەس اوز قوللرینه كىرگەچ آنڭ تىكرار اسلاملر قولینه
كوچەچىگن خاطرلرینه دە كىترمىلر ايتدى. لىكن صلاح الدين الايوبى قەسنى
ياڭىدىن ضبط ايتكەچ، خرىستىيانلرنىڭ آچولرى كىلدى، كىفلرى قىلدى. تەعب
دېنەلرى قوزغالوب ياڭادىن بىر اهل صلیب تىرتىب ايتو فكرینه كىلدیلر.

۵۸۵ نچى سنە ھجر يەدە پاپا «قلمان» خرىستىيان ھكىدارلرن اهل صلیب
تىشكىل ايتەرگە دعوت ايتدى. تورلى طرفدە صوغش راصخودى اوچون آنچە
چىيارغە باشلاندى. ھمە ملەكەرگە ەتى كلىسا و مناستىرلرغە قىر مخصوص نالوغ
سالدى. بوڭادە «صلاح الدين عشرى» دىلر ايتدى. چىركەولر قاغوب خلقىنى
غلىانغە كىتردىلر. چىركەولردە صلاح الدين گە بددعالر قىلدیلر.

۳

اوچنچى اهل صلیب سفرى.

۵۸۸ — ۵۸۵

اوچنچى اهل صلیب سفرىنە آلمانىا ايمپىراتورى، فرانسىيە وانگلتىرە
قراللىرى فاتناشدیلر. آلمانىا ايمپىراتورى «فرىدرىق» اوزىنىڭ قول آستىنغى
ەسكىرى ايلە استامبول و آناطولى طرفىقى ايلە قورىدىن، فرانسىيە وانگلتىرە
قراللىرى دىنگزدن ھركت ايتدىلر.

آلمانىا ايمپىراتورى فرىدرىق آناطولیدە سلجوقىلرغە اوچراب ايكى
آرادە قانلى صوغش باشلاندى. يوز مئىدن آرتق شوالىيە ەسكىرىنىڭ يارطىسىدىن
آرتقى قىلروب ەتدى. آخىرنە بىك كىوب مشقتلر ايلە «آطنە» طرفلرینه
باروب ەتدى. لىكن «سیدنوس» اسملى صونى كىچكاندە صوغە باطوب ھلاك
بولدى. بوندىن سوڭ ەسكىرىنىڭ بىر قىسمى كىپرو قايتوب كىتدى، بىر قىسمى
سورىيەگە تابا يوردى.

فرانسىيە قرالى «فیلیب» ايلە انگلتىرە قرالى «رىشارد» بوتون قىشنى

«سیجیلیه» آطه سنده اوتکوروب آق دینگزدن فلوپ ایله کیلوب فلسطین طرفلرینه
 عسکر چقاردیلر. قوریدن کیلگان «فریدریق» عسکری ایله برله شوب «عکا»
 شهرن محاصره ایتدیلر. اوزاق محاصره دن صوڭ عکانی ضبط ایتهرگه موفق بولدیلر.
 صلاح الدین الایوبی بونلرنڭ کیله چکندن خبر آلاچده عسکرن تنظیم
 ایتوب صوغش اوچون ایڭ اوڭغایلی اورنلرغه بیرلشکان ایدی. صلاح الدین
 خریستیانلرغه قزو صوغش لر آچمادی. چونکه اول آندن فائده چقمایه چغن
 بیک یاغشی آڭلاغان ایدی.

صلاح الدین خریستیانلرغه آکسزدن یش یش هجوم ایته و بیک تیزلک
 هم غایت انتظام ایله کیر و چیکله ایدی. صلاح الدین نڭ بو پلانندن خریستیانلر
 بیک اوڭایسز حالگه توشدیلر. عکادن اوتوب آله بارورغه قورقالر ایدی.
 چونکه بو وقت صلاح الدین نڭ توزاغینه توشو بیک احتمال ایدی. صلاح الدین
 ایسه برئوزلکسز ئهلی بر طرفدن ئهلی ایکنچی طرفدن هجوم ایتوب طور ایدی.
 آخرنده خریستیانلر صلاح الدین گه قارشو طور آلمایه چقلرن بلگاچ
 کیر و قایتوب کیتهرگه قرار بیردیلر.

صلاح الدین الایوبی صوغش زمانلرنده قهرمان عسکرلری ایله آرسلان
 کبی هجوم ایته، صوغش طوقتاغان زمانلرده سفیرلر (ایلچیلر) بیبهروب
 خریستیان حکمدارلری ایله مناسبتکه باشلی، آنلرغه شام طرفنده بیتوشه طورغان
 میوه ایله اسلام لر قولى ایله اشلانگان ماتیریه لر هدیه بیبهره ایدی.
 فیلیپ ایله ریشارد آنڭ بوندی عالی جنابلغینه حیران قالار ایدی.
 خریستیانلر بر وقت اسپر توشکان ایکی مڭ یدی یوز اسلام عسکرن قتل
 عام ایتدیلر. صلاح الدین ایسه اسپر خریستیانلرغه امید ایتلمه گان درجه ده
 یاغشی معاملده بولنا ایدی.

قرال «ریشارد» بر وقت ناچار آوروغه مبتلا بولدی. بوندن خبر
 آغان صلاح الدین اوزینڭ خاص طبیبن بیبهروب ریشاردنڭ سلامتله نووینه
 سبب بولدی.

۳ نچی اهل صلیب اوچ سنه قدر مشقت کورگاچ ۵۸۸ نچی سنه هجر -

کیر و آروپاغه قایتوب کیتدیلر.

دورتنچی اهل صلیب سفری.

۵۹۷ — ۶۰۱

اوچنچی اهل صلیب سفرینک موفقیتسزلیکندن سوک آوروپاخریستیانلری قدسنگ خریستیانلر قولینه کرووپنه امیدلرن اوزگانلر ایدی.

لکن ایوبیلردن «ملك عادل سيف الدين» اسملی حکمدار وفات اینکلاچ ایوبیه دولتی ایکیگه آیرلیدی. اسلاملرنک کوچی ایکیگه بولندی. خریستیانلرده یینه دن امید طودردی. پاپا «اوچنچی اینوسان» خریستیانلرنی یینه دن اهل صلیب سفرینه دعوت ایته باشلادی.

بو وقت پاپالرنک درجه ونفوذلری ایسکیچه بولمی، نفوذلری بایناق کیموگان ایدی. شونلقدن آنک دعوتن حکمدارلر قبول ایتمه دی. بو سفرده مشهور شوالیه لر ایله پرینس لرگنه قاتناشدیلر. بو دفعه ده دخی صلیب گه قاتناشقان آدم لرنک قیلغان وقیلناچق گناهلری عفو اولنه چقی اعلان اینلیدی. ۴ نچی اهل صلیب دینگزدن سفر ایتمو قصدیه «وهندیك» شهرینه جیولدیلر. بو وقت استانبول ایمپیراتورلری آراسنده تخت نزاعسی باشلانوب ایمپیراتور «کچوک آلیکسی» نی توشروب آتاسی برله بر طوغمه قهرده شی «الوغ آلیکسی» حکمدارلق اعلان اینکان ایدی. شونلقدن کچوک آلیکسی وهندیك که کیلوب اهل صلیب دن یاردم صورادی.

اهل صلیب دینگزدن طوغری استانبولغه باروب الوغ آلیکسی نی تخت دن توشروب کچوک آلیکسی نی حکمدار اعلان ایندیلر.

آلیکسی اهل صلیب نک یاردمی اوچون زور مکفاتلر وعده اینکان ایدی. اش میدانغه چقغاج، مکفاتنی تابشوروغه مجبور بولدی. لکن خزینه ده آقچه بولما دغندن چیرکه ولرده گی قیمت لی تاشلرنی وچیرکه و اوچون جیولغان آقچه لرنی بو و گسرتیلادی. خلق آلیکسی نک بو اشینه آچولانوب اوزن اوتردیلر. زور صرب بوندن استفاده ایتمو استانبول شهرن ضبط ایتمو آلدیلر. استانبولده حکومت ایتمو کیلیگان ایمپیراتور نسلن «ازنیق» و «طرابزون»

طرفلرینه قووب استانبولده برلاتین حکومنی تأسیس ایتدیلر. قدسنی آلورغه دیوب چققان خر یستیانلر اوز اشلرن اونوطوب شونده حکومت ایته باشلادیلر. لکن بو حکومت چرك اساسغه قورلدغندن اوزاق عمر سورمه دی، ضعیفه ندی. آخرنده ازنیق ده حکومت ایتوچی روم ایمپیراتورلری نسلندن بولغان «میخایل پاله اولوغ» استانبولنی یا کیدن ضبط ایتدی. «فانح سلطان محمد» فتح ایتکانگه قدر استانبول شول نسلدن کیلگان حکمدارلر قولنده قالدی.

۵

بیشنچی اهل صلیب سفری.

۶۱۸ — ۶۱۴

دورتنچی اهل صلیب سفردن اش چقماغاچ پاپا «هونوروس» خر یستیانلر فی یا کادن اهل صلیب سفربینه دعوت ایتدی. بو سفرده مجارستان قرالی «آندره» ایله اوزن قدس قرالی دیوب یوروچی «ژان» عسکرگه باشلق ایتدیلر. لکن مجارستان مملکتی نڭ اوز اچنده چوواللر باشلانغندن قرال «آندره» کیرو مملکتینه قایتوب کیتدی. «ژان» ایسه مصرغه هچوم ایتوب «دمیاط» شهرن محاصره ایتدی. لکن اسلاملرنڭ فارشو طورولربینه طاقت طوتا آلمی کیرو قایتوب کینهرگه مجبور بولدی.

۶

آلتینچی اهل صلیب سفری.

۶۲۷ — ۶۲۶

هجرتنڭ ۶۲۶ نچی سنه سنده پاپا «غریفوار» نڭ باشلاری ایسا آلتینچی اهل صلیب تشکیل ایتلدی. بو سفرده آلمانیا ایمپیراتورى «فریدریک» عسکرگه باشلق ایتدی. بو وقت قدس صلاح الدین نڭ قهرده شی «الکسندر» اره سنده ایدی. ملک کامل خوارزم تورکلری ایله چووالا لیبغه فارشو طوراً آلمایه چغن بلوب «فریدریک» قورنده قدسنی آقچه مقابلنده «فریدریک» قورنده

خوارزم (بحر خزر) بویندن کیلگان تورکر سوریه و مصر طرفلرینه هجوم ایتوب قدسنی خر بیستیانلر قولندن ضبط ایتدیلر. شول سببلی قدس یا کادان اسلاملر قولینه کردی.

۷

یدنچی اهل صلیب سفروی.

۶۴۸ — ۶۴۶

یدنچی اهل صلیب سفروی پاپا «دورتنچی اینوسان» نڭ باشلاوی ایله واقع بولدی. بو سفرگه فرانسییه قرالی «سهن لووی» اشتراك ایتدی. «سهن لووی» بیک ککوب عسکر ایله مصر طرفلرینه هجوم ایتوب «دمیاط» و «منصوره» شهرلرن ضبط ایتدی. لکن صوغشلر نڭ برنده اسلام عسکری طرفندن چیکلوب، قهرده شی ایله برگه اسپر توشدی. آخرنده اوج میلیون صوم قدر آفچه تولب اسپر لکن قولدی. بوندن صوڭ قدس طرفلرینه کیتوب دورت سنه قدر شونده طورغاچ کیرو آورو باغه فایتوب کیتدی.

۸

سیکزنچی اهل صلیب سفروی.

۶۶۹ — ۶۷۰

یدنچی اهل صلیب محار به سندن صوڭ پاپا «قلمان» زماننده «سهن لووی» یا کیدن اسلاملر اوزرینه هجوم ایتدی. آق دینگزدن کیلوب «تونس شهرن محاصره ایتدی. لکن محاصره وقتنده وبادن وفات ایتدی. اوزند صوڭ قهرده شی عسکرگه باشلق ایتدی ایسه ده تونس حا کمندن یول راضخود اش ایتکچ اولده کیرو فایتوب کیتدی. بولما دغنی بیکر «عکا» شهری همانده خر بیستیانلر قولنده ایدی. لکن سیکزنچی بو و گریه نالادی. صوڭ خر بیستیانلر اول طرفلرده اوزاق طورآ آلهادی. بوز صلیب بوندن استغفر لینه کردی وشول کوندن بیرلی الی ماشاء الله استانبولده حکومت ایتوب کیلسن